

ΕΚΗΒΟΛΟΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΦΥΣΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ
HELLENIC ACADEMY OF PHYSICAL EDUCATION

ΕΤΗΣΙΑ ΕΚΔΟΣΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΦΥΣΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ

ΤΕΥΧΟΣ 14 ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 2020

Εκηβόλος

Ετήσια έκδοση της
Ελληνικής Ακαδημίας
Φυσικής Αγωγής

Τεύχος 14, Οκτώβριος 2020

Το περιοδικό διευθύνεται
από Συντακτική επιτροπή

Υπεύθυνος σύνταξης:
Ευάγγελος Αλμπανίδης

Επιμέλεια ύλης:
Ξανθή Κωνσταντινίδου
xkonstan@phyed.duth.gr
Καλλιόπη Χάιδου

Συντακτική Επιτροπή:
Ε. Αλμπανίδης
Β. Δέρρη
Ν. Διγγελίδης
Ι. Θεοδωράκης
Θ. Κουρτέσης
Β. Παπαχαρίσης
Γ. Τζέτζης

Διεύθυνση επικοινωνίας:
Ευάγγελος Αλμπανίδης
email: valbanid@phyed.duth.gr
www.eafa.gr

<https://www.facebook.com/HellenicAcademyOfPhysicalEducation>

Επιτρέπεται η αναδημοσίευση
με υποχρέωση αναφοράς του
περιοδικού ως πηγής.

Κείμενα για δημοσίευση
γίνονται δεκτά, εφόσον είναι
ενυπόγραφα και εγκρίνονται
από τη συντακτική επιτροπή.
Τα κείμενα δεν επιστρέφονται.

Περιεχόμενα

Άρθρα

- Η Φυσική Αγωγή και ο σχολικός αθλητισμός αλλιώς -
Ευάγγελος Αλμπανίδης3
- Ημερίδα ΕΑΦΑ:Σχολικοί αγώνες: Παιδαγωγικό εργαλείο ή
«βάρος» για τη Φυσική Αγωγή6
- Αθλητικοί Σχολικοί Αγώνες: η εξέλιξη ενός εκπαιδευτικού
θεσμού- Αθανάσιος Τσούμας 8
- Σχολικά πρωταθλήματα και βίαια επεισόδια. Μια πρώτη
προσπάθεια ερμηνείας-Διαμαντής Μαστρογιαννάκης.....12
- "ΔΡΑΣΕΙΣ" ΦΥΣΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ - "Σχολικός
ΠειραιΑΘΛΗΤΙΣΜΟΣ"-Ηρακλής Κέλλης.....16
- Σχολικοί αγώνες: Παιδαγωγικό εργαλείο ή «βάρος» για τη
Φυσική Αγωγή; 2^η Στρογγυλή τράπεζα:Debate-Καλλιόπη
Χάιδου 22
- Αγώνας και αθλητισμός. Μια φιλοσοφική προσέγγιση-
Νικόλαος Καμέας.....26

Περίληψεις Διδακτορικών διατριβών

- Η Φυσική Αγωγή των θηλέων στην ελληνική πρωτοβάθμια
και δευτεροβάθμια εκπαίδευση από το 1834 έως το 1944-
Ευαγγελία Βουζανίδου 30

Η Φυσική Αγωγή και ο σχολικός αθλητισμός αλλιώς

Ευάγγελος Αλμπανίδης

Καθηγητής Σ.Ε.Φ.Α.Α. Δ.Π.Θ.

valbanid@phyed.duth.gr

Το Τμήμα Επιστήμης Φυσικής Αγωγής & Αθλητισμού του Δ.Π.Θ. την Τετάρτη 8 και την Πέμπτη 9 Μαΐου 2019 στις αθλητικές του εγκαταστάσεις διοργάνωσε τις «**Ημέρες Άθλησης 2019 – 1^ο Φεστιβάλ Παιχνιδιών Χωρίς Σύνορα**». Η εκδήλωση τέθηκε υπό την αιγίδα του Υπουργείου Πολιτισμού & Αθλητισμού - Γενικής Γραμματείας Αθλητισμού και ήταν ενταγμένη στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Προγράμματος #BEACTIVE. Διοργανώθηκε σε συνεργασία με το Συντονιστή

Εκπαιδευτικού Έργου Φυσικής Αγωγής του Π.Ε.Κ.Ε.Σ. Ανατολικής Μακεδονίας-Θράκης Νικόλαου Καμέα και την υποστήριξη του Δήμου Κομοτηνής και του Δημοκριτείου Πανεπιστημίου Θράκης. Στη διοργάνωση έλαβαν μέρος 550 μαθήτριες/τές της Ε' Τάξης από 21 Δημόσια και Μειονοτικά Δημοτικά Σχολεία του Δήμου Κομοτηνής συμπεριλαμβανομένου και του 1^{ου} Ειδικού Σχολείου.

Το πρόγραμμα περιλάμβανε 8 παιχνίδια συνεργασίας, 2 παιχνίδια «ενσυναίσθησης» ατόμων με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, 2 αθλοπαιδιές με

τροποποιημένους κανονισμούς και ομαδικό χορό. Οι ομάδες ήταν μικτές αποτελούμενες, μετά από τυχαία επιλογή, από μαθητές και μαθήτριες Δημόσιων και Μειονοτικών Σχολείων. Οι δραστηριότητες πραγματοποιήθηκαν με την αρωγή 112 εθελοντριών/ντών φοιτητριών και φοιτητών του Τ.Ε.Φ.Α.Α Δ.Π.Θ., υπό την επίβλεψη 9 Καθηγητών-Καθηγητριών του Τμήματος (Ε. Αλμπανίδη, Ο. Ματσούκα, Σ. Μπάτσιου, Ε. Δούδα, Σ. Ρόκκα, Χ. Χριστοφορίδη, Ο. Κούλη, Α. Γιαννακόπουλου, Ξ. Κωνσταντινίδου) και την οργανωτική υποστήριξη της Κ.Φ.Α. Καλλιόπης Χαΐδου.

Σκοπός της εκδήλωσης «*Ημέρες Αθλησης 2019 – 1^ο Φεστιβάλ Παιχνιδιών Χωρίς Σύνορα*» ήταν η συνάντηση, η γνωριμία, η επικοινωνία και η συνεργασία μεταξύ των μαθητών/τριων από διαφορετικά σχολεία (Δημόσια και Μειονοτικά), μέσω κατάλληλα σχεδιασμένων παιχνιδιών και βιωματικών, αθλητικών και κινητικών δράσεων, χωρίς αποκλεισμούς λόγω ικανοτήτων ή δεξιοτήτων και χωρίς διακρίσεις ή διαχωρισμούς βάσει φύλου ή άλλων χαρακτηριστικών (κοινωνικών, πολιτισμικών κ.λπ.).

Βασικό μας εργαλείο το παιχνίδι. Παίξαμε λοιπόν κινητικά ομαδικά μη ανταγωνιστικά παιχνίδια σε πείσμα των καιρών. Των καιρών που προωθούν τον

άκρατο ανταγωνισμό, την επίδοση καθώς και τα ψηφιακά παιχνίδια της οθόνης, της απομόνωσης και της υποκινητικότητας. Παίξαμε γιατί το παιχνίδι αποτελεί γέφυρα επικοινωνίας που φέρνει κοντά τους ανθρώπους μέσα σε ένα ευχάριστο κλίμα συνύπαρξης και ανταλλαγής, όπου η ιδιότητα του παίκτη

παραμερίζει όλες τις υπόλοιπες και ενώνει τους συμμετέχοντες γύρω από την κοινή τους διάθεση για παιχνίδι. Παίξαμε γιατί το παιχνίδι γοητεύει, ενθαρρύνοντας την επικοινωνία και το σεβασμό απέναντι στον άλλο. Παίξαμε, ενταγμένοι σε μικτές ομάδες, γιατί στο παιχνίδι η γλώσσα και η θρησκεία δεν αποτελούν εμπόδια. Ζούμε άλλωστε στο κέντρο της Θράκης σε μια πόλη που θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως ένα πολιτισμικό ψηφιδωτό, γεμάτη με χρώματα, αρώματα και εικόνες που φέρνουν κοντά τη Δύση με την Ανατολή. Ζούμε σε ένα χώρο όπου διαφορετικές γλώσσες μοιράζονται τον αστικό χώρο και τους ήχους της πόλης και διαφορετικές θρησκείες συνυπάρχουν. Ζούμε μαζί, αλλά ζούμε σχεδόν παράλληλα, χωρίς να δίνουμε στα παιδιά μας πολλές ευκαιρίες συνάντησης και δημιουργικής συνύπαρξης. Ευελπιστούμε ότι το «1^ο Φεστιβάλ Παιχνιδιών Χωρίς Σύνορα» θα αποτελέσει το θεμέλιο λίθο ανάπτυξης ανάλογων πρωτοβουλιών. Ονειρευόμαστε ότι μπορούμε να δίνουμε στα παιδιά των Δημόσιων και Μειονοτικών Σχολείων μέσα από το μη ανταγωνιστικό παιχνίδι συνεργασίας μια ευκαιρία χαράς, παιχνιδιού, γνωριμίας και συνύπαρξης επιδιώκοντας τη διαμόρφωση ενός κλίματος αλληλοσεβασμού και κατανόησης. Η ανταπόκριση των παιδιών, μας κάνει να αισιοδοξούμε για το μέλλον.

Η μετακίνηση των μαθητών/τριων και των συνοδών τους πραγματοποιήθηκε από το Δήμο Κομοτηνής και το Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης χωρίς οικονομική επιβάρυνση για τους μαθητές και τις μαθήτριες και τα σχολεία. Επίσης, στους συμμετέχοντες μαθητές και μαθήτριες διανεμήθηκαν σάντουιτς (με κασέρι και γαλοπούλα) και νερά από το Δήμο Κομοτηνής καθώς και έπαινοι συμμετοχής από το Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού.

Επιπρόσθετα στα συμμετέχοντα σχολεία δόθηκε δωρεάν αθλητικό υλικό από το

Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού καθώς και σχετικοί έπαινοι συμμετοχής.

Η αθρόα συμμετοχή σχολείων (Δημόσιων και Μειονοτικών), ο ενθουσιασμός των παιδιών, τα κολακευτικά σχόλια που εισπράξαμε από δασκάλους και γονείς, μας ώθησαν να επιχειρήσουμε κάτι ανάλογο και το ακαδημαϊκό έτος 2019-2020. Αυτή τη φορά εντάξαμε στους σχεδιασμούς μας και την Ξάνθη και έτσι προγραμματίστηκε η διοργάνωση του **2^{ου} Φεστιβάλ Παιχνιδιών χωρίς σύνορα στην Κομοτηνή 30-31 Μαρτίου** (αθλητικές εγκαταστάσεις ΤΕΦΑΑ) και στην Ξάνθη

6-7 Απριλίου 2020 (αθλητικές εγκαταστάσεις ΑΣ., ΑΣΠΙΔΑΣ Ξάνθης).

Δυστυχώς η πανδημία λόγω του κορωνοιού δεν μας επέτρεψε να υλοποιήσουμε τα σχέδιά μας. Ευελπιστούμε όμως ότι θα επανέλθουμε την επόμενη ακαδημαϊκή χρονιά και ότι

το «Φεστιβάλ Παιχνιδιών Χωρίς Σύνορα» θα αποτελέσει το θεμέλιο λίθο ανάπτυξης ανάλογων πρωτοβουλιών. Ονειρευόμαστε ότι μπορούμε να δώσουμε στα παιδιά των Δημόσιων και Μειονοτικών Σχολείων μέσα από το μη ανταγωνιστικό παιχνίδι συνεργασίας μια ευκαιρία χαράς, παιχνιδιού, γνωριμίας και συνύπαρξης επιδιώκοντας τη διαμόρφωση ενός κλίματος αλληλοσεβασμού και κατανόησης.

Ημερίδα ΕΑΦΑ : «Σχολικοί αγώνες: Παιδαγωγικό εργαλείο ή βάρος για τη Φυσική Αγωγή»

Επιμορφωτική Ημερίδα Εκπαιδευτικών Φυσικής Αγωγής

Διοργάνωση

- 27^ο Διεθνές Συνέδριο Φυσικής Αγωγής και Αθλητισμού, Τ.Ε.Φ.Α.Α. Δ.Π.Θ. <http://synedrioi.gr/>
- Π.Ε.Κ.Ε.Σ. Ανατολικής Μακεδονίας-Θράκης, Νικόλαος Καμέας, Συντονιστής Εκπαιδευτικού Έργου Φυσικής Αγωγής <http://synedrioi.gr/skameas/>
- Ελληνική Ακαδημία Φυσικής Αγωγής <http://synedrioi.gr/>

Σχολικοί Αγώνες: παιδαγωγικό εργαλείο ή «βάρος» για τη Φυσική Αγωγή;

Παρασκευή 10 Μαΐου 2019
09:15 - 13:30
Κεντρικό Αμφιθέατρο Τ.Ε.Φ.Α.Α. Κομοτηνής

Βιωματικό Εργαστήριο: Δομημένη Διαλεκτική Αντακράτηση

Εισηγήσεις:

- Αθανάσιος Τσούμας, PhD, Εκπαιδευτικός Φυσικής Αγωγής, Διδάκτορας Κοινωνικών Επιστημών
- Δομημένη Μεταπαραγωγή, PhD, Εκπαιδευτικός Φυσικής Αγωγής, Διδάκτορας Κοινωνιολογίας
- Ηρακλής Κέλλης, MSc, PhD, Εκπαιδευτικός Φυσικής Αγωγής, Εθνικός Μετσόβιος Γραμμένο Γραμματοπαιδαγωγικό Παιδαγωγικό & Αθλητισμού, Μάκρας Ε.Α.Α.
- Ιωάννης Θεοδωράκης, PhD, Καθηγητής Τ.Ε.Φ.Α.Α. Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, Επίτιμος Πρόεδρος Ε.Α.Φ.Α.

Στο πλαίσιο του 27^{ου} Διεθνούς Συνεδρίου Φυσικής Αγωγής και Αθλητισμού (10-12 Μαΐου 2019) η ΕΑΦΑ σε συνεργασία με το Συντονιστή Εκπαιδευτικού Έργου Φυσικής Αγωγής του Π.Ε.Κ.Ε.Σ. Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης κο. Νικόλαο Καμέα, οργάνωσε ημερίδα με θέμα: : «Σχολικοί αγώνες: Παιδαγωγικό εργαλείο ή βάρος για τη Φυσική Αγωγή». Την ημερίδα παρακολούθησαν συνολικά 80 Εκπαιδευτικοί Φυσικής Αγωγής (51 από τη Ροδόπη, 20 από Ξάνθη, 5 από Έβρο, 4 από Καβάλα) και 2 επιπλέον συντονιστές Φυσικής Αγωγής από άλλες περιφέρειες.

Εισαγωγικά παρουσιάστηκε συνοπτικά ο σκοπός και η δράση της Ακαδημίας ενώ στο αίθριο της Γραμματείας στήθηκε περίπτερο όπου διανεμόνταν υλικό της ΕΑΦΑ (τρισέλιδο με τις σημαντικότερες δράσεις, DVD με όλα τα τεύχη του ΕΚΗΒΟΛΟΥ και τα τρία τελευταία τεύχη του περιοδικού : «Αναζητήσεις στη Φυσική Αγωγή») και καταγράφονταν τα στοιχεία επικοινωνίας όσων επιθυμούσαν να λαμβάνουν πληροφορίες για τις δράσεις της ΕΑΦΑ.

Στο 1^ο μέρος τέσσερις εκλεκτοί συνάδελφοι (Α. Τσούμας, Δ. Μαστρογιαννάκης, Η. Κέλλης, Ι. Θεοδωράκης), επιχείρησαν να προσεγγίσουν την ιστορική διάσταση και τις πολιτικές και κοινωνικές λειτουργίες των σχολικών

αγώνων, να ερμηνεύσουν τις βίαιες και παραβατικές συμπεριφορές που συναντώνται στα σχολικά πρωταθλήματα, και να παρουσιάσουν το πλαίσιο λειτουργίας τους αλλά και κάποιες εναλλακτικές προτάσεις για την οργάνωση σχολικών αγώνων.

Στο 2^ο μέρος της ημερίδας οργανώθηκε μια βιωματική στρογγυλή τράπεζα, μια δομημένη δηλ. διαλογική αντιπαράθεση των συμμετεχόντων πάνω σε βασικά ζητήματα που έχουν σχέση με τους σχολικούς αγώνες. Έτσι οι Εκπαιδευτικοί Φυσικής Αγωγής κλήθηκαν σε 8 ομάδες να επιχειρηματολογήσουν υπέρ ή κατά πάνω σε θέματα - ερωτήματα που τους τέθηκαν. Η 9^η ομάδα ανέλαβε να συνθέσει στο τέλος τα διαφορετικά επιχειρήματα που εκφράστηκαν.

Η συμμετοχή στη διαδικασία ήταν ιδιαίτερα ικανοποιητική και η συζήτηση αρκετά ενδιαφέρουσα και έντονη. Κατά κοινή ομολογία η διαλογική αυτή αντιπαράθεση αν και αρχικά οδήγησε σε μια δημιουργική διαφωνία, βοήθησε τους συμμετέχοντες στην καλύτερη οργάνωση της σκέψης τους και σε βαθύτερη γνώση του ζητήματος. Παρουσιάζονται παρακάτω οι εισηγήσεις των εκλεκτών συναδέλφων καθώς τα αποτελέσματα της διαλογικής αντιπαράθεσης σε επιμέλεια της κ. Χάιδου Καλλιόπης.

Ευάγγελος Αλμπανίδης
Καθηγητής Σ.Ε.Φ.Α.Α. Δ.Π.Θ.

Αθλητικοί Σχολικοί Αγώνες: η εξέλιξη ενός εκπαιδευτικού θεσμού

Αθανάσιος Τσούμας, Ph.D, Εκπαιδευτικός Φυσικής Αγωγής
athtsoumas@gmail.com

Σε όλες τις χώρες του κόσμου οι σχολικοί αθλητικοί αγώνες αποτελούν έναν από τους σπουδαιότερους θεσμούς της εκπαίδευσης, ενταγμένοι στο πλαίσιο του μαθήματος της Φυσικής Αγωγής. Η ένταξής τους στην εκπαιδευτική διαδικασία ακολουθεί κατ' ουσία πορεία παράλληλη με αυτή του μαθήματος της Φυσικής Αγωγής. Μια πορεία η οποία δεν θα μπορούσε παρά να είναι άμεσα συνδεδεμένη με τις διαχρονικές αντιλήψεις σχετικά με αυτή, αλλά και τους ποικίλους στόχους τους οποίους καλείται να επιτύχει στην εκπαίδευση των νέων. Το κείμενο αυτό επιχειρεί μια πρώτη σκιαγράφηση της εξέλιξης του θεσμού, με στόχο την δημιουργία ενός πρώτου πλαισίου προσέγγισης και ανάλυσής του.

Οι πρώτες προσπάθειες ένταξης των αγώνων στην εκπαίδευση ανάγονται στον 19^ο αιώνα και εγγράφονται ουσιαστικά στην ίδια διαδικασία ένταξης της σωματικής άσκησης σε αυτήν. Όμως, παρά το ότι η εμφάνιση του θεσμού έχει ως αφετηρία την περίοδο της βαυαρικής μοναρχίας, οπότε και αρθρώνεται για πρώτη φορά λόγος για σχολικούς αγώνες στο πλαίσιο θεσμοθέτησης της σωματικής άσκησης στην εκπαίδευση (Τσούμας, 2016: 78-79), παρά ταύτα ευνοϊκές συνθήκες για την τέλεσή τους θα εμφανιστούν στο τέλος του αιώνα. Είναι η περίοδος κατά την οποία θεσμοποιείται η γυμναστική στην εκπαίδευση, ενώ η ανάπτυξη της αθλητικής δραστηριότητας αποκτά ισχυρότερη δυναμική στο δημόσιο χώρο (Τσούμας, 2016: 190, 227 & Κουλούρη, 1997: 153-170). Μέχρι τότε ο μονομερής προσανατολισμός της εκπαίδευσης, αν δεν απαξιώνει το σώμα εμφανίζεται τουλάχιστον να το αγνοεί. Είναι, επίσης, η περίοδος κατά την οποία η εκπαίδευση ανάγεται σταδιακά σε καθολικό αγαθό, οι νέες πολιτικές και κοινωνικές συνθήκες οδηγούν στην εγκόλπωση νέων αντιλήψεων και στη διαμόρφωση στάσεων οι οποίες σταδιακά αμφισβητούν το παραδοσιακό σύστημα κοινωνικών αντιλήψεων, ενώ συμβάλλουν στην εισαγωγή της σωματικής άσκησης στην εκπαίδευση (Τσούμας, 2016: 171-205). Είναι όμως και η περίοδος κατά την οποία ο αθλητισμός αποκτά ιδιαίτερη δυναμική, με σημείο κορύφωσης τους πρώτους Διεθνείς Ολυμπιακούς Αγώνες του 1896, οι οποίοι θα δώσουν το έναυσμα για την ίδρυση διαφόρων γυμναστικών και αθλητικών συλλόγων στον δημόσιο χώρο.

Την έναρξη του 20ου αιώνα θα σηματοδοτήσει η θεσμοθέτηση των σχολικών αγώνων. Ο νόμος ΒΧΚΑ του 1899 ο οποίος τονίζει την ανάγκη κοινωνικής διάχυσης της σωματικής άσκησης και του αθλητισμού αναπτύσσει παράλληλα και τις προϋποθέσεις για την ενίσχυση των σχολικών αγώνων (Τσούμας, 2016: 234-235). Η πολιτική αυτή επιλογή, η οποία προδιαγράφει μια νέα τάση προσδιορισμού των κατευθύνσεων της γυμναστικής στην εκπαίδευση,

εγγράφεται στο αίτημα για ριζική αλλαγή των σχετικών αντιλήψεων αλλά και των γυμναστικών πρακτικών. Στο πνεύμα αυτό απαιτείται η απομάκρυνση από το χώρο της εκπαίδευσης του «παλαιού» γερμανοελβετικού γυμναστικού συστήματος, της απόλυτης τάξης, της συμμετρίας, του ρυθμού και της αρμονίας, που με τις ανελαστικότητές του προκαλεί πλέον κοινωνική δυσφορία. Παράλληλα, καθ' όλη τη διάρκεια των πρώτων δεκαετιών του 20^{ου} αιώνα και μέχρι το τέλος του Μεσοπολέμου οι σχολικοί αγώνες εντάσσονται στη λογική της ενίσχυσης των στόχων της Σωματικής Αγωγής και του κλασικού αθλητισμού, που δεν είναι άλλοι από την εθνική διαπαιδαγώγηση της νεολαίας και την ηθικοποίησή της. Με βάση τα ανωτέρω μπορούμε να πούμε ότι το πλαίσιο του μαθήματος, όπως και αυτό των γυμναστικών αγώνων, έχουν έντονα κανονιστικό προσανατολισμό, με άμεσες παραπομπές στη στρατιωτική δομή και πειθαρχία. Την ίδια αυτή περίοδο, κάνουν σταδιακά την εμφάνισή τους στην εκπαίδευση και νέες τάσεις μεταστροφής των αντιλήψεων σχετικά με τον κοινωνικό ρόλο της γυναίκας. Ένα από τα πρώτα βήματα προς αυτή την κατεύθυνση είναι και η πρόβλεψη για τέλεση σχολικών αγώνων μαθητριών από το 1929, ένδειξη ενίσχυσης της κοινωνικής θέσης της γυναίκας και του δικαιώματός της στην άσκηση και την άθληση.

Την περίοδο αυτή αναπτύσσεται και κυριαρχεί η διένεξη μεταξύ των υποστηρικτών της γυμναστικής και αυτών των σπορ, με ιδιαίτερα κοινωνικά χαρακτηριστικά. Η διένεξη αυτή εδράζεται στην επικράτηση στον χώρο των αθλητικών σωματείων του ανταγωνισμού, μέσω της ιδιαίτερης ανάπτυξης των σπορ. Σύμφωνα με τους πολέμιους των κατευθύνσεων αυτών, το φαινόμενο της «επιδοσιομανίας» με την εισαγωγή του στην εκπαίδευση, απειλεί να κλονίσει την αγωγή των ελληνοπαίδων, αλλά και την ελληνική παράδοση (Τσούμας, 2016:301-302). Στο πλαίσιο των συνθηκών αυτών η ελληνική πολιτεία, σε κλίμα «ηθικού πανικού», επιχειρεί να εποπτεύσει πολλαπλά τον αθλητικό χώρο, αλλά και να περιφρουρήσει την εκπαιδευτική διαδικασία. Τελεί σχολικούς αγώνες με κλασικά αγωνίσματα, ενώ σταδιακά και ελεγχόμενα εισάγει στα διεξαγόμενα στους σχολικούς αγώνες αθλήματα και αυτό του βόλεϊ. Παράλληλα, απαγορεύει στους μαθητές να συμμετέχουν στα αθλητικά σωματεία, τα οποία θεωρεί ότι δεν επιτελούν τον παιδαγωγικό τους ρόλο και μάλλον επιχειρούν την χειραγώγηση της νεολαίας. (Κουλούρη, 1997:184). Τις τάσεις αυτές ενισχύουν τα αυταρχικά καθεστώτα της περιόδου, τόσο η δικτατορία του Θ. Παγκάλου (1925-1926) όσο και το καθεστώς της «4^{ης} Αυγούστου» (1936-1941). Ιδιαίτερα το «Νέον Κράτος» του Ι. Μεταξά ανασυγκροτεί τον σχολικό αθλητισμό, αποδίδοντάς του ιδιαίτερα ιδεολογικά χαρακτηριστικά και τον εντάσσει στο πλαίσιο της νεοϊδρυθείσας *Εθνικής Οργάνωσης Νεολαίας* (ΕΟΝ) (Πλουμίδης, 2010:58). Στο πλαίσιο της ανασυγκρότησής τους διοργανώνει, εκτός από τους ήδη τελούμενους περιφερειακούς αγώνες με διάφορα αθλήματα, τους πρώτους Πανελλήνιους

σχολικούς αγώνες στο Παναθηναϊκό στάδιο η διεξαγωγή των οποίων περιλαμβάνει κυρίως κλασικά αγωνίσματα (Ανώνυμος, 1939:1006-1007).

Κατά τα μεταπολεμικά χρόνια και καθώς η κοινωνική και πολιτική ζωή βαίνει προς εξομάλυνση, μετά τον Α' Παγκόσμιο πόλεμο και τον εμφύλιο που ακολούθησε, το εκπαιδευτικό σύστημα συνεχίζει να παραμένει στα προπολεμικά σχήματα και τις παλιές πρακτικές. Η διατήρηση των κατευθύνσεων αυτών αποτελεί «καθρέφτη» της κρίσης που περνούν οι δομές και επομένως οι αξίες στην ελληνική κοινωνία της δεκαετίας του 1950 (Δημαράς, 2019:219-247). Την περίοδο αυτή συνεχίζεται η τέλεση των γυμναστικών επιδείξεων και των σχολικών αγώνων σε περιφερειακό επίπεδο, με εμπλουτισμένο πρόγραμμα αθλημάτων (κλασικά αγωνίσματα, ποδόσφαιρο, πετοσφαίριση και καλαθοσφαίριση), ενώ στο τέλος της δεκαετίας του 1950 εκκινεί και η τέλεση των Πανελληνίων σχολικών αγώνων.

Η δικτατορία του 1967 στην προσπάθειά της να ενισχύσει το εθνικό γόητρο θέτει ως στόχο του μαθήματος της φυσικής αγωγής την καλλιέργεια της τάξης και της πειθαρχίας, παράλληλα με την κατασκευή αθλητών και την επιδίωξη αθλητικών επιδόσεων. Για την επίτευξη των στόχων αυτών, εκτός από την διατήρηση των γυμναστικών επιδείξεων και την ενίσχυση του θεσμού των σχολικών αγώνων, η δικτατορία προμηθεύει για πρώτη φορά τους μαθητές/αθλητές για την εισαγωγή τους «εις τας Σχολάς του Γυμναστικού Κύκλου». Παράλληλα προβλέπει τη χορήγηση μηνιαίας υποτροφίας στους μαθητές που επιτυγχάνουν ιδιαίτερες επιδόσεις στον αθλητισμό.

Στο μεταπολιτευτικό τοπίο και κυρίως μετά το 1975-1976, η ελληνική εκπαίδευση, αλλά και ειδικότερα η γυμναστική, γνωρίζει την πρώτη της ουσιαστική μεταρρύθμιση η οποία αποτυπώνεται στην αλλαγή του όρου χρήσης του μαθήματος από *Σωματική Αγωγή* σε *Φυσική Αγωγή*. Το γεγονός αυτό ενισχύεται με τη συγγραφή νέων Αναλυτικών Προγραμμάτων και τη συμμετοχή των σχολικών μονάδων σε διεθνείς σχολικές αθλητικές διοργανώσεις. Κατά τη δεκαετία του 1980 διαμορφώνεται μια νέα τάση η οποία θέτει ως προτεραιότητα την εκμάθηση – απόκτηση κινητικών δεξιοτήτων, τάση που εκφράζεται και από τα νέα Αναλυτικά Προγράμματα (ΑΠ) του μαθήματος. Στο πλαίσιο αυτό ενισχύεται η δυνατότητα οργάνωσης προγραμμάτων αθλητικών δραστηριοτήτων σε Γυμνάσια, Λύκεια, ενώ σταδιακά εισάγονται αντίστοιχα προγράμματα και στα σχολεία της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης (Καρανταΐδου, 2000: 113). Οι σχολικοί αγώνες διατηρούν ως κυρίαρχη επιδίωξη την άντληση ταλέντων και την ανάπτυξη του ελληνικού αθλητισμού, ενώ αποκτούν νέα δυναμική προς το τέλος της δεκαετίας με τη σύσταση ειδικών επιτροπών για την οργάνωση και τέλεσή τους. Κατά την τελευταία δεκαετία του 20^{ου} αιώνα παρατηρείται μια άμβλυνση των προαναφερόμενων τάσεων κυρίως σε επίπεδο στόχων, παρ' όλα αυτά παραμένουν αρκετά στοιχεία τα οποία είναι ικανά να διατηρήσουν το κλίμα που έχει δρομολογηθεί. Μάλιστα από το 1984 εμφανίζεται για πρώτη φορά στα

Αναλυτικά Προγράμματα ότι στόχος του μαθήματος και βέβαια των σχολικών αγώνων, αποτελεί «η απόκτηση συνήθειας για άσκηση για όλη τη ζωή» (Λάμπρου, 2016: 136). Στο πλαίσιο αυτό οι σχολικοί αγώνες αποκτούν ιδιαίτερη δυναμική τόσο στην πρωτοβάθμια, όπου από τις αρχές της δεκαετίας έχουν διοριστεί οι πρώτοι εκπαιδευτικοί Φυσικής Αγωγής, όσο και στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση κυρίως προς το τέλος της δεκαετίας.

Συμπερασματικά, λοιπόν, θα μπορούσαμε να πούμε ότι οι αθλητικοί σχολικοί αγώνες αποτελούν μια ιδιαίτερα σημαντική δραστηριότητα της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Άλλοτε άμεσα και άλλοτε έμμεσα επιχειρούν να συμβάλουν στην ενίσχυση των στόχων της φυσικής αγωγής στο πλαίσιο των οποίων και εγγράφονται. Η θέση τους αυτή τους καθιστά ιδιαίτερα σημαντικούς αγωγούς των ποικίλων κοινωνικών και πολιτικών στοχεύσεων. Ως εκ τούτου η ανάδειξη του ρόλου τους στη μακρά διάρκεια τέλεσης και χρήσης τους στην ελληνική εκπαίδευση αποτελεί μια ιδιαίτερα γόνιμη διαδικασία προς την κατανόηση των ευρύτερων στοχεύσεων του μαθήματος της Φυσικής Αγωγής.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- [ΑΝΩΝΥΜΟΣ], (1939). «Α' Πανελλήνιοι Αθλητικοί Αγώνες της Ε.Ο.Ν.», περ. *Η Νεολαία*, σ.1006-1007.
- ΔΗΜΑΡΑΣ Α. (2019). *Ιστορία της Νεοελληνικής Εκπαίδευσης. Το «Ανακοπτόμενο Αλμα»*. Τάσεις και αντιστάσεις στην ελληνική εκπαίδευση 1833-2000, Αθήνα: Μεταίχμιο.
- ΚΑΡΑΝΤΑΪΔΟΥ Μ. (2000). *Η φυσική αγωγή στην ελληνική μέση εκπαίδευση (1862-1990) και ιδρύματα εκπαίδευσης γυμναστών (1882-1982)*, Θεσσαλονίκη: εκδ. Κυριακίδη.
- ΚΟΥΛΟΥΡΗ Χ. (1997). *Αθλητισμός και όψεις της αστικής κοινωνικότητας – Γυμναστικά και αθλητικά σωματεία 1870-1922*, Αθήνα: ΙΑΕΝ-ΓΓΝΓ.
- ΛΑΜΠΡΟΥ Χ. (2016). *Προγράμματα Σπονδών Φυσικής Αγωγής*, Αθήνα: εκδ. Γρηγόρη.
- ΠΛΟΥΜΙΔΗΣ Σ. (2010). «Το καθεστώς Μεταξά, 1936-1940», στο: Χατζηβασιλείου Ευάνθη (επιμ.), *Η δικτατορία του Ιωάννη Μεταξά 1936-1941*, Αθήνα: εφημ. Τα Νέα, σσ. 49-82.
- ΤΣΟΥΜΑΣ Α. (2016). *Η Γυμναστική στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση. Από τις σωμαστικές στη Σωματική Αγωγή (1834-1936)*, Πάτρα: Opportuna.

Σχολικά πρωταθλήματα και βίαια επεισόδια. Μια πρώτη προσπάθεια ερμηνείας

Διαμαντής Μαστρογιαννάκης, Ph.D., ΣΕΠ ΕΑΠ

mastrogiannakis.diamantis@ac.eap.gr

Σκοπός της εισήγησής μου να παραθέσω κάποιες σκέψεις αναφορικά με το ζήτημα της βίας στα πλαίσια των σχολικών πρωταθλημάτων. Πρόκειται για ένα φαινόμενο το οποίο δεν είμαι σίγουρος ότι είναι τόσο σύγχρονο όσο νομίζουμε. Δηλαδή, δεν ξέρω κατά πόσο είναι εύκολο να τοποθετήσουμε χρονικά την εμφάνισή του. Πότε, πού και με ποιο τρόπο εμφανίστηκαν, εκδηλώθηκαν τα πρώτα επεισόδια στα πλαίσια των σχολικών πρωταθλημάτων. Θα ήθελα να ξεκινήσω με μία διάκριση η οποία νομίζω είναι τόσο καθοριστική όσο και ουσιαστική. Αυτή, συμβάλλει στο να διακρίνουμε, να οριοθετήσουμε και να ορίσουμε τι εννοούμε βία στα πλαίσια σχολικών πρωταθλημάτων. Η βία στα σχολικά πρωταθλήματα θα μπορούσε να κατηγοριοποιηθεί σύμφωνα με δυο κριτήρια άμεσα συνυφασμένα με τις μορφές που αυτή εκδηλώνεται. Η πρώτη μορφή σχετίζεται με τις αντιαθλητικές συμπεριφορές των αθλητών: αντιαθλητικές συμπεριφορές που τιμωρούνται σύμφωνα με τους κανονισμούς των αγωνισμάτων.

Η δεύτερη μορφή στην οποία σκοπεύω να επικεντρωθώ αφορά τόσο τους αθλητές/μαθητές όσο και τους θεατές των σχολικών πρωταθλημάτων και τα επεισόδια που εκδηλώνονται, είτε αυτά είναι λεκτικά ή σωματικά, και εκδηλώνονται πλέον αρκετά συχνά στα πλαίσια των συγκεκριμένων διοργανώσεων. Η πρώτη ερώτηση που τίθεται στον παρατηρητή, στον αναγνώστη, στο θεατή τέτοιων επεισοδίων είναι λίγο πολύ προφανής: Για ποιο λόγο, ποια είναι τα αίτια που οδηγούν τους συμμετέχοντες και τους θεατές αυτών των ιδιαίτερων αθλητικών δραστηριοτήτων να εκδηλώσουν βίαιες συμπεριφορές. Η δεύτερη είναι με ποιον τρόπο ή τρόπους θα μπορούσαν να αντιμετωπισθούν.

Εαν θέλει κάποιος να προσεγγίσει και να ερμηνεύσει τη βίαιη συμπεριφορά των θεατών/οπαδών στα πλαίσια αθλητικών δρώμενων, αυτή έχει αποτελέσει, τουλάχιστον από τη δεκαετία του 1960, ένα διακριτό ερευνητικό πεδίο.

Ετσι, θα μπορούσε κάποιος να προστρέξει στις ήδη υπάρχουσες θεωρίες, στις ήδη υπάρχουσες επιστημονικές προσεγγίσεις οι οποίες κάποιες με εύστοχο και άλλες με λιγότερο εύστοχο τρόπο, κατάφεραν να διατυπώσουν κάποια ερμηνευτικά πλαίσια βάσει των οποίων προσεγγίζονται τα αίτια της οπαδικής βίας. Θα μπορούσαν τα προαναφερθέντα θεωρητικά μοντέλα να εφαρμοστούν στην συγκεκριμένη προβληματική και να μας διαφωτίσουν αναφορικά με τα αίτια εκδήλωσης του φαινομένου στα πλαίσια των σχολικών πρωταθλημάτων;

Εκτιμώ ότι η απάντηση σε αυτή την ερώτηση δεν μπορεί να είναι σε απόλυτο βαθμό καταφατική ή αρνητική. Και αυτό διότι οι επιστημονικές προσεγγίσεις που

προσπαθούν να ερμηνεύσουν την βίαιη συμπεριφορά των οπαδών στα πλαίσια αθλητικών εκδηλώσεων είναι θεωρίες που βασίζονται σε μία κοινή παραδοχή. Είτε πρόκειται για τη μαρξιστική θεώρηση είτε πρόκειται για τη θεωρία των νεανικών υποπολιτισμών είτε πρόκειται για τη θεωρία των κοινωνικών σχηματισμών την πιο γνωστή, αλλά τη λιγότερο παραδεκτή, είτε πρόκειται για ψυχολογικές θεωρίες ή για ερμηνείες που βασίζονται σε ερμηνευτικά πλαίσια ομαδοποιήσεων και οπαδικών ταυτοτήτων, κοινό σημείο, κοινό παραδεκτό σημείο είναι ηλικία των δραστών. Σε γενικές γραμμές αυτή κυμαίνεται ηλικιακά μεταξύ των πρώτων μετεφηβικών χρόνων μέχρι τα μέσα της δεύτερης δεκαετίας των δραστών.

Η πρώτη αυτή επισήμανση, το κοινό σημείο δηλαδή των επιστημονικών προσεγγίσεων, θα μπορούσε να γίνει παραδεκτό και για την περίπτωση των βίαιων επεισοδίων στα πλαίσια των σχολικών αγώνων. Ωστόσο, εκτιμώ ότι δεν αρκεί το νεαρό της ηλικίας, η εφηβική ή η μετεφηβική κατάσταση για να ερμηνεύσει την εκδήλωση βίαιων επεισοδίων στα πλαίσια των σχολικών πρωταθλημάτων. Επιπλέον, δεν θα πρέπει να λησμονούμε ότι σε αρκετές περιπτώσεις σε τέτοιου τύπου γεγονότα έχει καταγραφεί η συμμετοχή και γονέων ή πολλές φορές είναι οι ίδιοι οι οποίοι είναι οι κύριοι δράστες των επεισοδίων αυτών.

Μία δεύτερη παράμετρος που θα πρέπει να λάβει κανείς υπόψη του είναι το ζήτημα της αστυνόμευσης. Ενώ στην περίπτωση του χουλιγκανισμού, στα οργανωμένα επεισόδια μεταξύ οπαδών, δεν είναι λίγες οι φορές που τα επεισόδια αυτά έχουν αποδοθεί στον τρόπο και στις μεθόδους αστυνόμευσης των αθλητικών εκδηλώσεων. Μια τρίτη παράμετρος αφορά την ανεπάρκεια των αθλητικών φορέων να χαράξουν και να εφαρμόσουν αποτελεσματικές πολιτικές για την αντιμετώπιση της οπαδικής βίας. Τέλος, θα πρέπει να αναφερθεί ο ρόλος των ελληνικών αθλητικών Μέσων Μαζικής Επικοινωνίας, στο ιδιαίτερο αυτό κοινωνικό πεδίο, και στον τρόπο που αυτά τροφοδοτούν τον φανατισμό μεταξύ των οπαδών.

Βρισκόμαστε λοιπόν μπροστά σε ένα φαινόμενο, επιτρέψτε μου να πω, πρωτοφανές στο μετρώ που τουλάχιστον, από όσο γνωρίζω, δεν υπάρχει κάτι αντίστοιχό του σε Ευρωπαϊκό επίπεδο. Επιπλέον, αντίθετα με την οπαδική βία, στην περίπτωση της οποίας δύναται να προβλεφθεί με σχετικά μεγάλη ακρίβεια η πιθανή εκδήλωση επεισοδίων και να υιοθετηθούν αυξημένα μέτρα αστυνόμευσης ή ακόμα και να απαγορευθεί η παρουσία οπαδών, στην περίπτωση της βίας στα πλαίσια σχολικών πρωταθλημάτων η εκδήλωσή της είναι απρόβλεπτη. Το μόνο που γνωρίζουμε είναι τον τρόπο με τον οποίο εκδηλώνεται. Τι θέλω να πω με αυτό; Έχουμε μια φαινομενολογική εκτίμηση των επεισοδίων. Δεν γνωρίζουμε ούτε ποιοτικά ούτε ποσοτικά χαρακτηριστικά του. Για παράδειγμα, δεν είμαστε σε θέση να ξέρουμε, παρά μόνο υποθέτουμε, ότι ίσως η κρισιμότητα ενός αγώνα να αποτελεί έναν γενεσιουργό παράγοντα

εκδήλωσης επεισοδίων. Επιπλέον, δεν ξέρουμε το κοινωνικό προφίλ των δραστών. Στην περίπτωση των δραστών δεν πρόκειται για μια, σε μεγάλο βαθμό, ομογενοποιημένη ηλικιακά ομάδα. Θα μπορούσαμε να την διακρίνουμε σε δύο κατηγορίες. Η πρώτη, περιλαμβάνει τους νεαρούς δράστες. Δηλαδή αυτούς που βρίσκονται ηλικιακά στην εφηβική ή μετεφηβική περίοδο της ζωής τους. Στη δεύτερη συγκαταλέγονται άτομα μεγαλύτερης ηλικίας και αναφέρομαι φυσικά στους γονείς.

Πριν προχωρήσουμε σε κάποιες υποθέσεις σχετικά με τα αίτια και τους πιθανούς τρόπους αντιμετώπισης του φαινομένου, θα πρέπει να αποκλείσουμε τρεις παραμέτρους. Αφενός, θα πρέπει αποκλειστεί η παράμετρος της αστυνόμευσης. Δηλαδή, αντίθετα με την περίπτωση της οπαδικής βίας, τα επεισόδια στα πλαίσια σχολικών πρωταθλημάτων δεν είναι δυνατόν να αποδοθούν στην αναποτελεσματική αστυνόμευση. Αφετέρου, δεδομένης της μη εμπλοκής αθλητικών φορέων, δεν θα μπορούσαν να αποδοθούν με τη σειρά τους στην ανεπάρκεια των εκπαιδευτικών θεσμών που αναλαμβάνουν την διοργάνωση των εν λόγω πρωταθλημάτων. Τέλος, θα πρέπει να αποκλειστούν και τα ΜΜΕ ως πιθανό αίτιο και αφορμή εκδήλωσης βίαιων συμπεριφορών στα πλαίσια των αθλητικών εκδηλώσεων.

Απομακρύνοντας τις παραπάνω παραμέτρους θα μπορούσαμε με, ιδιαίτερη βέβαια προσοχή λόγω απουσίας ερευνών και μελετών, να υποθέσουμε ότι τα αίτια τα δύνανται να διακριθούν και να διαρθρωθούν στις παρακάτω αλληλένδετες και αλληλοκάλυπτες πτυχές.

Μια πρώτη κοινωνική πτυχή, που σχετίζεται με την κοινωνική προέλευση των δραστών, και, δεύτερον, με τις πολυεπίπεδες και πολυδιάστατες διαδικασίες κατασκευής και διαμόρφωσης της ατομικής και ομαδικής ταυτότητας. Μια δεύτερη πτυχή, αφορά τον υπέρμετρο ανταγωνισμό που αναπτύσσεται στα πλαίσια των εν λόγω διοργανώσεων. Και είναι κοινός τόπος ότι σε πολύ μεγάλο βαθμό ο ανταγωνισμός αυτός θα πρέπει να συσχετιστεί με την μοριοδότηση των νικητών των σχολικών πρωταθλημάτων και την πρόσβαση στην τριτοβάθμια εκπαίδευση. Η τρίτη πτυχή σχετίζεται με την ύπαρξη τοπικών και υπερτοπικών αντιπαλοτήτων. Σε αυτό το σημείο νομίζω ότι θα πρέπει να λάβουμε υπόψη μας μια επιπλέον παράμετρο, αυτή των οπαδικών αντιπαλοτήτων. Δηλαδή, σε ποιο βαθμό οι οπαδικές αντιπαλοότητες που δομούνται πάνω στην κατασκευή του “εμείς” και των “άλλων” μεταφέρονται στο πεδίο των σχολικών πρωταθλημάτων. Για να αναδείξω την παραπάνω πρόταση θα ήθελα να αναφέρω την αντιπαλοότητα μεταξύ Νότου και Βορρά.

Έχοντας προσεγγίσει το θέμα των λόγων εκδήλωσης του φαινομένου με τον παραπάνω τρόπο, απομένει να απαντήσουμε στο ερώτημα ποιες πολιτικές θα μπορούσαν να είναι αποτελεσματικές προκειμένου να αντιμετωπιστούν και να αποφευχθούν. Βέβαια η χάραξη και η υιοθέτηση πολιτικών ικανών να αντιμετωπίσουν αποτελεσματικά το φαινόμενο της βίας στα σχολικά

πρωταθλήματα, απαιτεί την άμεση διαλεύκανση και αναγνώριση των αιτιών και των λόγων που οδηγούν τους δράστες να συμπεριφερθούν βίαια στα σχολικά πρωταθλήματα.

Αρχικά, εκτιμώ, ότι θα πρέπει να αποκλειστεί η περίπτωση της αστυνόμευσης. Και αυτό όχι μόνο γιατί είναι πρακτικά ακατόρθωτο και ανέφικτο να υλοποιηθεί. Αρκεί κανείς να σκεφτεί τον τεράστιο όγκο αστυνομικών δυνάμεων που θα έπρεπε να κινητοποιηθούν προκειμένου να εξασφαλιστεί η τάξη και η ασφάλεια στα σχολικά πρωταθλήματα. Πρωτίστως όμως, κινείται έξω από τα πλαίσια της λογικής και των κοινωνικών και πολιτικών αποδεκτών αξιών η ιδέα της γενικευμένης αστυνόμευσης των σχολικών πρωταθλημάτων.

Εάν αποδεχθούμε, και εκτιμώ ότι δεν θα διαφωνήσετε, ότι τα αίτια είναι πρώτιστος κοινωνικά, η μόνη ορθολογική απάντηση θα ήταν η κοινωνική πρόληψη. Δηλαδή, η γενική πρόληψη όπου τα προκείμενα μέτρα θα πρέπει να στραφούν προς τον εντοπισμό και την αντιμετώπιση των κοινωνικών αιτιών που οδηγούν στη βίαιη δράση και στην άμβλυνση αυτών. Συγκεκριμένα, σε ένα πρώτο επίπεδο, θα πρέπει να προσέχει η χάραξη και η εφαρμογή στρατηγικών και ενημερωτικών προγραμμάτων που θα στοχεύουν στην αναχαίτιση του φανατισμού, στην άμβλυνση του ανταγωνισμού και στην προαγωγή του *ευ αγωνίζεσθαι*.

Σε ένα δεύτερο επίπεδο, σε αυτό της ατομικής πρόληψης, θα πρέπει να προαχθεί η έγκαιρη αναγνώριση των εν δυνάμει παραβατών, και να υλοποιηθούν μέτρα που θα εστιάζουν στα άτομα που είναι πιθανό να υιοθετήσουν βίαιη συμπεριφορά και να ασκηθούν παρεμβατικά μέτρα με σκοπό να αποτρέψουν τις πιθανές βίαιες συμπεριφορές.

Ολοκληρώνοντας θα ήθελα να υπογραμμίσω την άμεση ανάγκη εκπόνησης ερευνών και μελετών προκειμένου να αναδειχθούν τα αίτια του φαινομένου και να υιοθετηθούν του συντομότερο οι κατάλληλες απαντήσεις προκειμένου να ελεγχθεί η βία στα πλαίσια των σχολικών πρωταθλημάτων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- DELLA PORTA D., REITER H. (ed.)(1998). *Policing protest. The control of mass demonstrations in Western Democracies*, University of Minnesota Press, Minneapolis.
- DUNNING E. (ed.) (1971). *The sociology of sport: a selection of readings*, Cass, London.
- EHRENBERG A. (1986). « La rage de paraître », in *L'amour foot*, Bureau J., Chancel G.(dir.), Autrement, no 80, Paris, p.148-157.
- ELIAS N, DUNNING E. (2010). *Αθλητισμός και ελεύθερος χρόνος στην εξέλιξη του πολιτισμού*, Κατάρτι, Αθήνα.
- TAYLOR I. (1971). "Football mad: a speculative sociology of football hooliganism", στο Dunning E. (ed.) *The sociology of sport: a selection of readings*, Cass, London, pp.352-357.
- ΤΣΟΥΡΑΜΑΝΗΣ Χ. (1988). *Η συμπεριφορά των "χούλιγκαν"*, Σάκουλας, Αθήνα-Κομοτηνή.

"ΔΡΑΣΕΙΣ" ΦΥΣΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ - "Σχολικός ΠειραιΑΘΛΗΤΙΣΜΟΣ"

*Ηρακλής Κέλλης, MSc, PhD. Εκπ/κός Φ.Α., τ. Σχολικός Σύμβουλος
cpkellis@yahoo.com*

Σκοπός της Φυσικής Αγωγής στην υποχρεωτική εκπαίδευση είναι, να συμβάλλει κατά προτεραιότητα στη σωματική ανάπτυξη των μαθητών/τριών και παράλληλα να βοηθήσει στην ψυχική και πνευματική τους καλλιέργεια καθώς και στην αρμονική ένταξή τους στην κοινωνία (Φ.Ε.Κ. Τεύχος Β', αρ. φύλου 304/13-03-03, Παράρτημα, Τόμος Β', σελ.4281).

Η διοργάνωση "Δράσεων" Φυσικής Αγωγής, πέραν των ορίων της σχολικής μονάδας, σε επίπεδο Κοινότητας, Δήμου, Περιφέρειας, ανταποκρίνεται στην ανάγκη για ενθάρρυνση και εκπαίδευση των παιδιών στην υιοθέτηση δια βίου υγιεινών συνηθειών, στην καλλιέργεια ηθικών και δημοκρατικών αξιών και στην επίτευξη της κοινωνικής συνοχής. Μέσα από την ισότιμη συμμετοχή σε Δημοτικές, Διαδημοτικές και Περιφερειακές "Δράσεις" Φυσικής Αγωγής, οι μαθητές/τριες αναπτύσσουν δεξιότητες επικοινωνίας, συνεργασίας, αλληλοσεβασμού, εκτιμούν τη συνεισφορά όλων για την επίτευξη ενός κοινού στόχου, αποκτούν αυτοπεποίθηση, αναλαμβάνουν πρωτοβουλίες και ρόλους, καλλιεργούν δεξιότητες επίλυσης διαφορών και λήψης αποφάσεων, βιώνουν τη

χαρά του παιχνιδιού και του "αγώνα".

Οι εκπαιδευτικές & αθλητικές πρωτοβουλίες που εντάσσονται στο πλαίσιο διεξαγωγής "Δράσεων" Φυσικής Αγωγής, οφείλουν να:

➤ αποτυπώνουν το έργο και τη φιλοσοφία

της Φυσικής Αγωγής,

- αφορούν το σύνολο των εμπλεκομένων στην εκπαιδευτική διαδικασία,
- αξιοποιούν την κίνηση, το παιχνίδι και τα αθλήματα, ως εργαλείο μάθησης, ανάπτυξης φυσικών και σωματικών ικανοτήτων, καλλιέργειας ηθικών αρετών, ενίσχυσης κοινωνικών και ψυχικών αρετών,
- ενεργοποιούν την ανάγκη της «δια βίου» άσκησης με στόχο την προαγωγή της υγείας και ευεξίας, σύμφωνα με όσα αναφέρονται στα Προγράμματα Σπουδών και στο Αναλυτικό Πρόγραμμα Φυσικής Αγωγής

του ΥΠ.Π.Ε.Θ. και συνολικά να παρουσιάζουν και να προβάλλουν το εκπαιδευτικό έργο.

Με γνώμονα τη φιλοσοφία αυτού του είδους στις "Δράσεις" Φυσικής Αγωγής, εντάσσονται δραστηριότητες που εξασφαλίζουν τη μέγιστη συμμετοχή της εκπαιδευτικής κοινότητας με άξονα τη φυσική δραστηριότητα και τον

αθλητισμό σύμφωνα με τα παρακάτω ανά εκπαιδευτική βαθμίδα:

Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση

- συμμετοχή - παρουσίαση δραστηριοτήτων που προέκυψαν από τη διδασκαλία στο πλαίσιο του μαθήματος Φυσικής Αγωγής (παραδοσιακοί χοροί, προγράμματα γυμναστικής για όλους, μοντέρνος χορός κλπ.)
- συμμετοχή σε κινητικές δραστηριότητες ηλικιακά προσαρμοσμένες με έμφαση στην παιχνιδοκεντρική προσέγγιση (παραδοσιακά παιχνίδια, σκυταλοδρομίες, τσουβαλοδρομίες, Kids' Athletics, "Γιορτή νερού", ξυλορακέτες κλπ.)
- συμμετοχή σε ομαδικές και ατομικές αθλητικές-συναγωνιστικές δραστηριότητες μεικτών μαθητικών ομάδων με στόχο τη χαρά της συμμετοχής, την ανάδειξη της ευγενούς άμιλλας και του τίμιου παιχνιδιού (Παίζω βόλεϊ, Παίζω Χάντμπολ, Πινγκ-πονγκ, μπάσκετ, ποδόσφαιρο 5Χ5 κλπ.)
- συμμετοχή γνωριμίας σε μη διαδεδομένα αθλήματα (πυγμαχία, μπάντμιντον, χόκεϊ επί χόρτου, τοξοβολία κλπ.)

Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση

- συμμετοχή - παρουσίαση δραστηριοτήτων που προέκυψαν από τη διδασκαλία στο πλαίσιο του μαθήματος Φυσικής Αγωγής (παραδοσιακοί χοροί, προγράμματα γυμναστικής για όλους, μοντέρνος χορός κλπ.)
- συμμετοχή σε ομαδικές και ατομικές αθλητικές-συναγωνιστικές δραστηριότητες μεικτών μαθητικών ομάδων με στόχο τη χαρά της συμμετοχής, την ανάδειξη της ευγενούς άμιλλας και του τίμιου παιχνιδιού (Βόλεϊ 4Χ4 μεικτό, 6Χ6, Χάντμπολ, Πινγκ-πονγκ, Μπάσκετ 3Χ3, Ποδόσφαιρο 5Χ5, Αγωνίσματα κλασσικού αθλητισμού κλπ.)
- συμμετοχή γνωριμίας σε μη διαδεδομένα αθλήματα (πυγμαχία, μπάντμιντον, χόκεϊ επί χόρτου, τοξοβολία, ξιφασκία, αναρρίχηση κλπ.)
- συμμετοχή σε ομαδικές και ατομικές αθλητικές-συναγωνιστικές δραστηριότητες δεξιότητας (ποδο-βόλεϊ, διαγωνισμοί δίποντων και τρίποντων στο μπάσκετ, ισορροπία με ποδήλατο, πατίνια κλπ.)

Για την αποτελεσματική υλοποίηση απαιτείται:

- Η συνεργασία των Διευθύνσεων Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης με τους τοπικούς Φορείς ανά Περιφερειακή ενότητα,
- Η οικονομική και υλικοτεχνική υποστήριξη εκ μέρους των Περιφερειακών ενοτήτων, των Δήμων και Φορέων της ευρύτερης κοινωνίας,
- Η ανάληψη του παιδαγωγικού σχεδιασμού και του συντονισμού από Σχολικούς Συμβούλους Φυσικής Αγωγής ή Συντονιστές Εκπαιδευτικού Έργου (Επιστημονικός Φορέας),
- Η Διοικητική υποστήριξη των Διευθύνσεων Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης ανά περιοχή (Οργανωτικός Φορέας, Διάθεση Εκπαιδευτικών υποστηρικτών),
- Η ανάθεση υλοποίησης στις κατά τόπους Ομάδες Φυσικής Αγωγής (ΟΦΑ),
- Η εθελοντική υποστήριξη των εκπαιδευτικών Φυσικής Αγωγής (Οι ΚΦΑ να παροτρύνουν και να προετοιμάζουν τη δημιουργία πολλών ομάδων ανά σχολική μονάδα. Πρωταρχική επιδίωξη η συμμετοχή για όλες και όλους. Να συμμετέχουν οι ίδιοι ως διαιτητές, κριτές, συντονιστές, συνοδοί κλπ.),
- Η δημιουργία συμβόλων Φυσικής Αγωγής. **Προτείνονται:** α) δημιουργία χάρτινου μεταλλίου, β) δημιουργία σχολικών λαβάρων, γ) δημιουργία αναμνηστικού διπλώματος συμμετοχής σε όλους τους συμμετέχοντες, δ) βάσει προγράμματος, ο ημερήσιος προγραμματισμός να ολοκληρώνεται με τη συμμετοχή όλων των παιδιών και την από κοινού δημιουργία και παρουσίαση κινητικού δρώμενου Γυμναστικής για όλους διάρκειας 2-3 λεπτών ή κοινού αγώνα δρόμου Φιλίας - Συνεργασίας.

Σύμφωνα με τα παραπάνω αναπτύχθηκε η διαδημοτική δράση "**Σχολικός ΠειραιΑΘΛΗΤΙΣΜΟΣ**" που αφορούσε τη διεξαγωγή αθλητικών - κινητικών δραστηριοτήτων για τους μαθητές/τριες της Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, όλων των τύπων σχολείων [Δημόσια, Ιδιωτικά, Ειδικά, Εκκλησιαστικά, Καλλιτεχνικά, Μουσικά, Πρότυπα, Πειραματικά, Δ.Υ.Ε.Π. (Δομές

Υποδοχής Εκπαίδευσης Προσφύγων)], της Περιφερειακής Ενότητας Πειραιά και όμορων Δήμων στο πλαίσιο των αγώνων ΑθλοΠΑΙΔΕΙΑΣ.

Πίνακας 1. Αθλητικές και κινητικές δραστηριότητες για το "Σχολικό ΠειραιΑΘΛΗΤΙΣΜΟ".

"Σχολικός ΠειραιΑΘΛΗΤΙΣΜΟΣ"			
Δραστηριότητες συμμετοχής		Δραστηριότητες γνωριμίας	Δραστηριότητες επιλογής
1. Kids' Athletics	9. Δημιουργικά παιχνίδια	1. Ξιφασκία	1. Σκάκι
2. Καλαθοσφαίριση	10. Παιχνίδια Νερού	2. Τοξοβολία	2. Μοντέρνος Χορός
3. Μπάσκετ 3Χ3	11. Παραδοσιακοί Χοροί	3. Πυγμαχία	3. Zumba
4. Ποδόσφαιρο 7Χ7	12. Γυμναστική για όλους	4. Τζούντο	4. Ποδοσφαιράκι
5. Πετοσφαίριση	13. Υδατοσφαίριση	5. TURBO JAV	5. Ξυλορακέτες
6. Beach Volley	14. Επιτραπέζια αντισφαίριση	6. Παραδοσιακά παιχνίδια (σβούρα)	6. Ποδοβόλεϊ
7. Mini Volley	15. Χειροσφαίριση		7. Αγώνας δρόμου φιλίας-συνεργασίας
8. Αντιπτέριση	16. Κυκλοφοριακή Αγωγή		

Οι δράσεις "Σχολικός ΠειραιΑΘΛΗΤΙΣΜΟΣ", αναπτύχθηκαν κατά τα σχολικά έτη 2016-2017, 2017-2018 και 2018-19. Μετά την πρώτη χρονιά, λόγω της μεγάλης συμμετοχής μαθητών/τριών, οι δράσεις συνέχισαν να αναπτύσσονται σε ανεξάρτητη εγκατάσταση για κάθε εκπαιδευτική βαθμίδα. Συνολικά αξιοποιήθηκαν τέσσερις διαφορετικές αθλητικές εγκαταστάσεις και πολυχώροι της Περιφερειακής ενότητας Πειραιά.

Πίνακας 2. Αθλητικές εγκαταστάσεις, πολυχώροι και αριθμός των συμμετεχόντων μαθητών/τριών ανά σχολική βαθμίδα και έτος διεξαγωγής.

"Σχολικός ΠειραιΑΘΛΗΤΙΣΜΟΣ"		
Έτος διεξαγωγής	Αριθμός συμμετεχόντων ανά βαθμίδα Εκπ/σης	Εγκατάσταση
2016-2017	A'βάθμια: 5.300	1. Δημοτικό Αθλητικό Κέντρο "ΠΛΑΤΩΝ" / Δημοτικός Πολιτιστικός Πολυχώρος «ΜΑΝΟΣ ΛΟΪΖΟΣ»
	B'βάθμια: 2.160	
2017-2018	A'βάθμια: 11.230	Εγκαταστάσεις παραλίας ΒΟΤΣΑΛΑΚΙΑ Δήμου Πειραιά
	B'βάθμια: 6.880	1. Δημοτικό Αθλητικό Κέντρο "ΠΛΑΤΩΝ" /Πολυχώρος «ΜΑΝΟΣ ΛΟΪΖΟΣ»
2018-2019	A'βάθμια: 14.350	Εγκαταστάσεις παραλίας ΒΟΤΣΑΛΑΚΙΑ Δήμου Πειραιά
	B'βάθμια: 10.140	Στάδιο Ειρήνης & Φιλίας (ΣΕΦ)

Λαμβάνοντας υπόψη τα εκτιμώμενα οφέλη:

- συμμετοχή μεγάλου αριθμού μαθητών /τριών Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης από τους Δήμους των Περιφερειών,

- ανάπτυξη συνεργασίας μεταξύ διαφορετικών Φορέων και απόκτηση τεχνογνωσίας για τους οργανωτικά εμπλεκόμενους,
- δυνατότητα ένταξης στο Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα Αθλητισμού "BE ACTIVE" της Γ.Γ.Α.,
- απόδοση εορταστικού χαρακτήρα στις δράσεις/μοναδικότητα εγχειρήματος,
- ανάδειξη κοινών πρωτοβουλιών εκπαιδευτικών-πολιτιστικών-αθλητικών δράσεων των Διευθύνσεων Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης,
- δυνατότητα ενημέρωσης, ευαισθητοποίησης μαθητών/τριών σε επιλεγέντα θέματα πχ. διατροφή, περιβάλλον, Ευρωπαϊκή εβδομάδα αθλητισμού, βία, σχολικός εκφοβισμός, ισότητα των φύλων κ. ά.,
- προβολή διδακτικού αντικειμένου κολύμβησης,
- σύνδεση δράσεων με τα αναλυτικά προγράμματα σπουδών,
- ανάπτυξη πρωτοβουλιών εθελοντισμού,
- ελάχιστο ανά συμμετέχοντα οικονομικό κόστος,
- υλοποίηση πέραν της Περιφερειακής ενότητας Πειραιά και σε άλλες περιοχές/διευθύνσεις της χώρας (Ηράκλειο Κρήτης, Ρόδο, Διεύθυνση Δ' Αθήνας, Διεύθυνση Δυτικής Θεσσαλονίκης, Κέρκυρα),

Προτείνεται η υλοποίηση ανάλογων δράσεων σε όλη τη χώρα. Τέτοιου είδους

εκπαιδευτικές-αθλητικές δράσεις, εξασφαλίζουν την ισότιμη συμμετοχή όλων των μαθητών/τριών ανεξαρτήτως αθλητικών ικανοτήτων, προάγουν τις αξίες του αθλητισμού, προωθούν το άνοιγμα του σχολείου στην κοινωνία, διαμορφώνουν ένα νέο και ανοικτό συνεργατικό

περιβάλλον πρωτοβουλιών, αναδεικνύουν το ρόλο και την αξία της Φυσικής Αγωγής, παρακινούν τα παιδιά στην κατεύθυνση της "δια βίου" άσκησης με στόχο την προαγωγή της υγείας και ευεξίας

Debate: Σχολικοί αγώνες: Παιδαγωγικό εργαλείο ή «βάρος» για τη Φυσική Αγωγή;

Καλλιόπη Χάιδου MSc, Εκπαιδευτικός Φυσικής Αγωγής

Διεύθυνση Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης Ν. Ροδόπης

xkalliopi@gmail.com

Για 27^η συνεχόμενη χρονιά και το διάστημα από 10 έως 12 Μαΐου 2019, το ΤΕΦΑΑ Κομοτηνής του Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Θράκης διοργάνωσε με επιτυχία το Διεθνές Συνέδριο Φυσικής Αγωγής και Αθλητισμού. Συνεχίζοντας την τακτική των τελευταίων χρόνων ενέταξε στις εργασίες του ημερίδα με τη συνεργασία τη Ελληνικής Ακαδημίας Φυσικής Αγωγής και του συντονιστή Εκπαιδευτικού Έργου Φυσικής Αγωγής του ΠΕΚΕΣ Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης Νικόλαου Καμέα με θέμα: «Σχολικοί αγώνες: Παιδαγωγικό εργαλείο ή 'βάρος' για τη Φυσική Αγωγή;». Στην παραπάνω δράση συμμετείχαν περισσότεροι από εκατό εκπαιδευτικοί και των δύο βαθμίδων εκπαίδευσης από τους νομούς της Περιφέρειας Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης ενώ ακολούθησε Στρογγυλή Τράπεζα

Τα θέματα που πραγματεύθηκαν οι εισηγητές ήταν εξαιρετικά ενδιαφέροντα και επίκαιρα, όπως φαίνεται από την παράθεσή τους¹:

Τη συζήτηση που ακολούθησε διαδέχθηκε μία 2^η Στρογγυλή Τράπεζα με το ίδιο θέμα, βιωματική όμως αυτή τη φορά. Όλοι/όλες οι

συμμετέχοντες/συμμετέχουσες εκπαιδευτικοί, αφού συγκρότησαν ομάδες των 8-10 ατόμων, κλήθηκαν να επιχειρηματολογήσουν υπέρ ή κατά ερωτημάτων που ετέθησαν και να εκθέσουν τις απόψεις τους στους/στις άλλους/άλλες εκπαιδευτικούς που παρακολουθούσαν.

¹ Τα κείμενα με σκουρόχρωμη πλάγια γραφή αποτελούν μέρος του προγράμματος και των ερωτημάτων που διανεμήθηκαν στο σύνολο των συμμετεχόντων εκπαιδευτικών

Τα ερωτήματα στα οποία κλήθηκαν να απαντήσουν είναι τα ακόλουθα:

1. Πιστεύετε ότι οι σχολικοί αγώνες πρέπει να είναι πιστό αντίγραφο των διασυλλογικών αθλητικών αγώνων;

ΝΑΙ: Αναπτύξτε σχετικά επιχειρήματα

Όσοι/όσες, απάντησαν θετικά, ανέφεραν μία σειρά λόγων για τους οποίους πρέπει ο σχολικός αθλητισμός να κινείται στα χνάρια του διασυλλογικού, όπως: Οι αυστηροί κανόνες (που ισχύουν στους διασυλλογικούς αγώνες) ενισχύουν την πειθαρχία και τη μαχητικότητα, δυναμώνουν τον χαρακτήρα και τονώνουν την αγάπη για το άθλημα όσων συμμετέχουν. Ταυτόχρονα αναβαθμίζεται ο ρόλος των εκπαιδευτικών Φυσικής Αγωγής, προβάλλεται το σχολείο, το μάθημα και η σχολική ομάδα και δημιουργείται κίνητρο για συμμετοχή περισσότερων μαθητών/μαθητριών σε σχολικούς αγώνες.

ΟΧΙ: Αναπτύξτε σχετικά επιχειρήματα

Όσοι/όσες είχαν αντίθετη άποψη έκαναν σαφή τη διάκριση που πρέπει να υπάρχει ανάμεσα στον σκοπό και τον στόχο. Η προαγωγή των κοινωνικών αξιών, η απόκτηση δεξιοτήτων και εμπειριών, η συμμετοχή όλων (ανεξάρτητα από το φύλο, την καταγωγή, τη σωματική διάπλαση, την ικανότητα), η ευελιξία στην επιλογή ατόμων που θα στελεχωσουν τις ομάδες, η εναντίωση προς τη λογική «νίκη με κάθε κόστος», η δημιουργία θετικής διάθεσης για «διά βίου άθληση», είναι τα επιχειρήματα που προέβαλαν.

2. Η Οργανωτική Επιτροπή Σχολικών Αγώνων και Δραστηριοτήτων – Ο.Ε.Σ.Α.Δ. Αχαΐας, αποφάσισε ομόφωνα στις 18 Φεβρουαρίου 2019, το σχολικό πρωτάθλημα ποδοσφαίρου στην Πάτρα να διεξαχθεί κεκλεισμένων των θυρών, επιτρέποντας αποκλειστικά και μόνον την παρουσία των μαθητών/μαθητριών-αθλητών/αθλητριών και των συνοδών τους και κανενός άλλου (γονείς/κηδεμόνες, συμμαθητές/συμμαθήτριες, φίλοι/φίλες κ.λπ.). Η απόφαση αφορούσε το σύνολο των αθλητικών εγκαταστάσεων, δηλαδή, τόσο τον αγωνιστικό χώρο όσο και τις κερκίδες.

ΣΥΜΦΩΝΕΙΤΕ με μια τέτοιου είδους απόφαση; Αναπτύξτε σχετικά επιχειρήματα.

Οι εκπαιδευτικοί που επιχειρηματολόγησαν υπέρ αυτής της άποψης έκριναν ως σωστή την απόφαση διεξαγωγής αγώνων κεκλεισμένων των θυρών, καθώς λειτουργεί ως μέτρο συνετισμού όταν γίνονται επεισόδια, ή ως μέτρο αποφυγής επεισοδίων από γονείς/κηδεμόνες, συμμαθητές/συμμαθήτριες, φίλους/φίλες κ.λπ. Επίσης, βοηθά στην εύρυθμη λειτουργία της σχολικής ομάδας, αλλά και της σχολικής μονάδας, στην αποφυγή πόλωσης αλλά και εύνοιας της έδρας, στην αποφυγή τραυματισμών από πρόκληση επεισοδίων, στη διασφάλιση ηρεμίας, στην επίδειξη καλύτερης συμπεριφοράς από όλους/όλες που συμμετέχουν.

ΔΙΑΦΩΝΕΙΤΕ με μια τέτοιου είδους απόφαση; Αναπτύξτε σχετικά επιχειρήματα.
Όσοι/όσες επιφορτίστηκαν με την υποχρέωση να αιτιολογήσουν τη διαφωνία τους με την παραπάνω στάση της Ο.Ε.Σ.Α.Δ. Αχαΐας έκριναν ότι οι σχολικοί αγώνες είναι ένα κοινωνικό δρώμενο στο οποίο πρέπει να συμμετέχουν όσοι/όσες μπορούν και επιθυμούν ως θεατές, με σκοπό να ενισχύσουν την προσπάθεια αυτών που αγωνίζονται, καθώς η επιδοκιμασία, η επιβράβευση για τους/τις αγωνιζόμενους/αγωνιζόμενες αποτελεί ένα επιπλέον κίνητρο ώστε να έχουν καλύτερη απόδοση. Επιπλέον ακυρώνεται ο παιδαγωγικός ρόλος των εκπαιδευτικών Φυσικής Αγωγής που προετοιμάζουν το σύνολο του μαθητικού δυναμικού να ενεργούν ως φίλαθλοι και όχι ως οπαδοί προλαμβάνοντας τα φαινόμενα βίας.

3. Πιστεύετε πως ο Εκπαιδευτικός Φυσικής Αγωγής, θα πρέπει να λειτουργεί πρωτίστως ως προπονητής ή ως παιδαγωγός στο πλαίσιο των σχολικών αγώνων;

Α. Ο Εκπαιδευτικός Φυσικής Αγωγής, θα πρέπει να λειτουργεί πρωτίστως ως ΠΡΟΠΟΝΗΤΗΣ στο πλαίσιο των σχολικών αγώνων. Αναπτύξτε σχετικά επιχειρήματα.

Οι εκπαιδευτικοί που έπρεπε να ενισχύσουν αυτή τη θέση προέβαλαν ως κορυφαίο επιχείρημα το γεγονός ότι ο/η εκπαιδευτικός, υιοθετώντας πρακτικές προπονητικές που θα έχουν ως επιδιωκόμενο αποτέλεσμα νίκες παντού, θα έχει την αναγνώριση και την αποδοχή των μαθητών/μαθητριών και των συναδέλφων του/της. Με τη συμπεριφορά του τόσο στους αγωνιστικούς χώρους όσο και στις κοινωνικές συναναστροφές θα αποτελεί πρότυπο για τους/τις μαθητές/μαθήτριες του/της, όχι μόνο αγωνιστικά (φυσική κατάσταση, τεχνική, κ.ά.), πνευματικά (αθλητική σκέψη και συμπεριφορά εντός και εκτός γηπέδου) αλλά και ψυχικά (διαχείριση νίκης-ήττας, κίνητρα, κ.ά.).

Β. Ο Εκπαιδευτικός Φυσικής Αγωγής, θα πρέπει να λειτουργεί πρωτίστως ως ΠΑΙΔΑΓΩΓΟΣ στο πλαίσιο των σχολικών αγώνων. Αναπτύξτε σχετικά επιχειρήματα

Πρώτα παιδαγωγοί και μετά προπονητές/προπονήτριες γιατί πρέπει να κυριαρχεί το ευ αγωνίζεσθαι, η **διασκέδαση και η χαρά, ο ενθουσιασμός**, η αποδοχή της διαφορετικότητας, η απόκτηση συμπεριφοράς φιλάθλων, η συμμετοχή, η διαχείριση νίκης-ήττας, η δημιουργία προτύπων ήθους είναι τα κύρια επιχειρήματα. Βέβαια πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι ανά βαθμίδα εκπαίδευσης υπάρχει διαφορετική προσέγγιση.

4. Οι σχολικοί αγώνες προετοιμάζουν τους/τις μαθητές/μαθήτριες για μια ανταγωνιστική πραγματικότητα. Οι συγκρούσεις, οι εντάσεις και η πιθανή χρήση απαγορευμένων ουσιών αποτελούν εξαιρέσεις που δεν αλλοιώνουν τον παιδαγωγικό τους ρόλο/χαρακτήρα (των σχολικών αγώνων).

A. ΣΥΜΦΩΝΕΙΤΕ με την παραπάνω πρόταση; Αναπτύξτε σχετικά επιχειρήματα

Ο ανταγωνισμός είναι στοιχείο της ανθρώπινης φύσης που δεν συναντούμε μόνο στους σχολικούς αγώνες αλλά στο σύνολο της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Χωρίς τον υγιή ανταγωνισμό που είναι χαρακτηριστικό της κοινωνίας μας δεν υπάρχει εξέλιξη, και οι μαθητές/μαθήτριες δεν είναι προετοιμασμένοι/προετοιμασμένες να αντιμετωπίσουν αποτελεσματικά δύσκολες καταστάσεις.

B. ΔΙΑΦΩΝΕΙΤΕ με την παραπάνω πρόταση; Αναπτύξτε σχετικά επιχειρήματα

Η κοινωνία μας είναι άκρως ανταγωνιστική και αποτελεί ζητούμενο εντατικοποίηση των προσπαθειών ώστε κατά το δυνατόν οι μαθητές/μαθήτριες να είναι εφοδιασμένοι/εφοδιασμένες με εκείνα τα χαρακτηριστικά που θα τους/τις επιτρέψουν να ανταποκριθούν στις προκλήσεις που θα αντιμετωπίσουν με οποιονδήποτε τρόπο.

Οκτώ ομάδες με τη σύνθεση που προαναφέρθηκε επιχειρηματολόγησαν άσχετα με το αν αυτό που υπερασπίζονταν ή διαφωνούσαν αποτελούσε προσωπική τους θέση, γεγονός που έχει πολύ μεγάλη σημασία. Όλα τα παραπάνω αποτελούν καταγραφές των απόψεων που κατατέθηκαν προφορικά και προσφέρονται ως αφετηρία για περεταίρω διερεύνηση και σκέψη.

Αγώνας και αθλητισμός. Μια φιλοσοφική προσέγγιση

Νικόλαος Καμέας, Ph.D.

Συντονιστής Εκπαιδευτικού Έργου ΠΕ11 - Φυσικής Αγωγής,

ΠΕ.Κ.Ε.Σ Ανατολικής Μακεδονίας – Θράκης nkameas@sch.gr

Ο αγώνας ετυμολογικά προέρχεται από το αρχαίο ρήμα ἄγω (οδηγώ) και σημαίνει τη συγκέντρωση, τη συνάθροιση θεών, ανθρώπων, πλοίων κ.ά. Στον Όμηρο ο αγώνας παίρνει τη μορφή της συγκέντρωσης για άμιλλα, για ανταγωνισμό, κάτι που διατηρείται νοηματικά ως και τις μέρες μας.² Ακόμη, στα ομηρικά έπη³ μνημονεύονται για πρώτη φορά αγώνες αθλητικοί και εμφανίζονται οι λέξεις ἄθλα (ἄεθλα)⁴ και ἀθλητήρ (ἀθλητής). Εξάλλου, εκ του ρήματος ἀθλέω,⁵ παράγονται, τόσο ο ἄθλος, ο οποίος σαφώς μπορεί να δώσει το στίγμα του αγωνιστικού πλαισίου, καθώς έχει την έννοια του αγώνα, του μόχθου, του μεγάλου κόπου και του κατορθώματος,⁶ όσο και το επίθετο ἄθλιος που σημαίνει τον αγωνιζόμενο διά το βραβείον, τον αγωνιζόμενο γενικώς, αλλά και τον ταλαιπωρούμενο, δυστυχῆ, ελεεινό...⁷ Εδώ, θα πρέπει να σημειωθεί πως η λέξη ἀγωνία προερχόμενη ἐκ τοῦ ἀγώνος, ενώ σήμαινε αρχικά τον έντονο συναγωνισμό κατά τις αθλητικές συναντήσεις, στην πορεία απέκτησε διαφορετική σημασία, εκφράζοντας τον φόβο, την ανησυχία, την ψυχική ταραχή και το άγχος.⁸ Έτσι, ο συνδυασμός του επιθέτου ἄθλιος (αγωνιζόμενος, ταλαιπωρούμενος, ελεεινός) και του ουσιαστικού ἀγωνία (έντονος συναγωνισμός, ψυχική ταραχή, άγχος), μάλλον οδηγεί, σύμφωνα και με τον Γιώργο Μπαμπινιώτη, στη νοηματική συσχέτιση -των δύο προαναφερθέντων λέξεων (ἄθλιος, ἀγωνία)- με την δυσάρεστη κατάσταση στην οποία περιέρχεται ο αγωνιζόμενος λόγω της κοπιώδους, έντονης/υπερβολικής προσπάθειας για την απόκτηση του άθλου, του επάθλου.⁹ Επίσης, ενδιαφέρον παρουσιάζει και η άποψη του Θέμου Γκουλιώνη σχετικά με το νόημα της λέξης ἄθλιος:

². Μπαμπινιώτης, Γιώργος: *Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας*. Κέντρο Λεξικολογίας, Αθήνα ²2002, σελ.64.

³. Όμηρος, *Ιλιάδα*, Ψ & Όμηρος, *Οδύσσεια*, Θ.

⁴. Δορμπαράκης, Παναγιώτης: *Επίτομον Λεξικόν της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας*. Εστία, Αθήνα ⁸1998, σελ.30: ...ἄθλον, τό... βραβεῖον αγώνος, ἔπαθλον...

⁵. Δορμπαράκης: *Λεξικόν*, σελ.29: ...ἄθλησις... ἀγών, προσπάθεια, δοκιμασία...

⁶. Αλμπανίδης, Ευάγγελος: *Ιστορία της Αθλησης στον αρχαίο Ελληνικό κόσμο*. Σάλτο, Θεσσαλονίκη ¹2004, σελ.29.

⁷. Δορμπαράκης: *Λεξικόν*, σελ.29.

⁸. Μπαμπινιώτης: *Λεξικό*, σελ.64

⁹. Μπαμπινιώτης: *Λεξικό*, σελ.83.

Ο ρωμαλέος δηλ. αγωνιστής που μοχθεί μέσα από τον αθλητικό αγώνα για την κατάκτηση της νίκης και της κοινής αποδοχής, αν δεν προσέξει και μετατραπεί σε μονομανή διεκδικητή της νίκης και της επιδόσεως, παραμελώντας προς χάριν τους τα πάντα, γίνεται ελεεινός και αχρείος (η αρχική σημασία της λέξης ήταν άχρηστος από το στερητικό α + χρεία), βυθισμένος στους άθλους, δηλαδή άθλιος.¹⁰

Τα παραπάνω, παραπέμπουν μάλλον σε μια κατάσταση εκτροπής από τα «υγιή» αγωνιστικά-αθλητικά όρια του ορθού μέτρου και μπορεί να ειπωθεί πως (ίσως και να) περιγράφουν μια/τη «σκοτεινή» διάσταση του σύγχρονου επαγγελματικού αθλητισμού και πρωταθλητισμού,¹¹ που προφανώς δε θυμίζει το γενικότερο πνεύμα της εποχής του Ομήρου. Εκεί, στην ομηρική περίοδο, κυριαρχούν τα ηρωικά ιδανικά, η αρετή και η άμιλλα, στοιχεία, που ορίζουν το αξιακό πλαίσιο εκδήλωσης του ανταγωνισμού μεταξύ των συμμετεχόντων, βάσει του οποίου, προκρίνεται κεντρικά η επιθυμία για επίδειξη της υπεροχής του ενός έναντι του άλλου. Έτσι, ο ορισμός της άμιλλας για τον αρχαίο (ομηρικό) ελληνικό κόσμο, μάλλον βρίσκεται στην προτροπή του Ιππόλοχου προς τον γιο του που έφευγε για την Τροία: ...Αἰὲν ἀριστεύειν καὶ ὑπείροχον ἔμμεναι ἄλλων... (Πάντα να πρωτεύεις και να ξεπερνάς τους άλλους).¹²

Σε συνέχεια των παραπάνω, απόψεις για τη σημαντικότητα της παιδείας και του αθλητισμού και ειδικότερα για την ευεργετική επίδραση της άσκησης στην ψυχή, καθώς και την παιδαγωγική και πνευματική αξία της άθλησης για την ανθρωπίνη ύπαρξη, μπορεί να βρει κανείς (ενδεικτικά) στα έργα των Πλάτωνα,¹³ Ισοκράτη¹⁴ και Ξενοφώντα.¹⁵ Επίσης και στη φιλοσοφική σκέψη του Αριστοτέλη επισημαίνεται η αξία του αθλητισμού και της φυσικής αγωγής,¹⁶ ενώ στον Λουκιανό αναφέρεται η δυνατότητα διαμόρφωσης της προσωπικότητας του αθλητή-πολίτη, μέσω της συνεχούς άσκησης και του αγώνα.¹⁷

Η ανάπτυξη της διάνοιας και των συναισθημάτων μέσω του αθλητισμού, κατέχει ξεχωριστή θέση στην πλατωνική φιλοσοφία. Με βάση την τριμερή υπόσταση της ατομικής ψυχής που ισχύει στον Πλάτωνα,¹⁸ τα ανώτερα μέρη της (ψυχής), (το λογιστικόν και το θυμοειδές) προκειμένου να συνεργαστούν και να επιβληθούν στο ἐπιθυμητικόν (το κέντρο των κατώτερων επιθυμιών του

¹⁰. Γκουλιώνης, Θέμος: *Αθλητισμός, ένας έρωτας αλλιώτικος*. Ατραπός, Αθήνα 2000, σελ.166-167.

¹¹. Γκουλιώνης: *Αθλητισμός*, σελ.170.

¹². Όμηρος, *Ιλιάδα*, Ζ, 208.

¹³. Πλάτων, *Πρωταγόρας*, 326c, 337c. Πλάτων, *Νόμοι*, Η.839e-840c.

¹⁴. Ισοκράτης, *Περί Αντιδόσεως*, 180.

¹⁵. Ξενοφώντας, *Απομνημονεύματα*, ΙΙΙ.12.6.

¹⁶. Αριστοτέλης, *Πολιτικά*, 1337b. Αριστοτέλης, *Ηθικά*, 1104a. Αριστοτέλης, *Ρητορική*, 1360b.

¹⁷. Λουκιανός, *Ανάχαρσις*, 18.

¹⁸. Πλάτων, *Πολιτεία*, Δ. 440e.10- 441a. 5.

ανθρώπου) είναι απαραίτητο να καλλιεργηθούν, μέσω της μουσικής (λογιστικών) και της γυμναστικής (θυμοειδές).¹⁹ Ο Κωνσταντίνος Δεσποτόπουλος, εξαίρει τη γενική παιδεία της Πολιτείας του Πλάτωνα,²⁰ βάση της οποίας αποτελούν η ..άριστη γυμναστική και η μουσική..²¹ ενώ, σύμφωνα με τον Νικόλαο Σκουτερόπουλο²² ...η γυμναστική απευθύνεται κατά κύριο λόγο στην ψυχή...²³ γεγονός, που επίσης υποστηρίζει, αναφερόμενος στις απόψεις του Πλάτωνα περί γυμναστικής και ο Τάσος Αρβανιτάκης.²⁴ Επίσης, σε συνέχεια των προαναφερθέντων ο Θωμάς Γιαννάκης αναφέρει χαρακτηριστικά πως ο αθλούμενος στην αρχαία Ελλάδα λειτουργούσε στα όρια μιας «θεοποιημένης αγωνιώδους προσπάθειας», όπου μπορούσε να καταξιωθεί μόνο βιώνοντας ανά πάσα στιγμή τις ηθικές αξίες και τις πνευματικές έννοιες που συνέθεταν τον αγώνα. Έτσι ήταν δυνατό να θεμελιωθεί ο άθλος του και να οδηγηθεί στη νίκη.²⁵ Κλείνοντας, με βάση τα παραπάνω, μπορεί να ειπωθεί πως η κατανόηση και η πρόσληψη των «υψηλών» εννοιών του αγώνα και του αθλητισμού, καθώς και η βιωματική εφαρμογή των ανάλογων προταγμάτων στην πράξη, αποτελεί για τον άνθρωπο σημαίνουσα επιλογή και ένα είδος ευθύνης, υπαρκτικής τάξης. Σ' αυτό το πλαίσιο, φαίνεται πως η τήρηση του μέτρου και η ανάδειξη της παιδαγωγικής διάστασης του *ἀγωνίζεσθαι*, αποτελούν βασικές προϋποθέσεις και εχέγγυα για την αποφυγή της υπερβολής και των δυσάρεστων συνεπειών της κατά την αθλητική προσπάθεια αλλά και γενικότερα στην ίδια τη ζωή.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Αρχαίοι συγγραφείς

Αριστοτέλης, *Πολιτικά*.

Αριστοτέλης, *Ηθικά*.

Αριστοτέλης, *Ρητορική*.

¹⁹. Πλάτων, *Πολιτεία*, Δ. 441e-442a: ... μουσικῆς καὶ γυμναστικῆς κρᾶσις σύμφωνα αὐτὰ ποιήσει...

²⁰. Πλάτων, *Πολιτεία*, Γ.410b-412a, Η.549b

²¹. Δεσποτόπουλος, Κωνσταντίνος: «Η δομή της ορθής πολιτείας», στο: Ανδριόπουλος, Δημήτρης: Πλάτων: *Οντολογία - Γνωσιοθεωρία - Ηθική - Πολιτική - Φιλοσοφία της Γλώσσας - Αισθητική*. Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης-Υπηρεσία Δημοσιευμάτων, Θεσσαλονίκη 2002, σελ.97.

²². Σκουτερόπουλος, Νικόλαος: *Πλάτων Πολιτεία*. Σκουτερόπουλος-Πόλις, Αθήνα, 32002,σελ.12.

²³. Πλάτων, *Πολιτεία*, Γ. 411e.6: ...γυμναστικὴν ἐπὶ τὸ θυμοειδὲς καὶ τὸ φιλόσοφον...

²⁴. Πλάτων, *Πολιτεία*, Γ. 403 c-e. Αρβανιτάκης, Τάσος: *Πλάτων: περί της κινήσεως*. Ζήτρος, Θεσσαλονίκη 1999,σελ.278-79.

²⁵. Γιαννάκης, Θωμάς: «Το ευ αγωνίζεσθαι κατά την αρχαιοελληνική αντίληψη», στο: Γκιόσος, Ιωάννης: *Ολυμπιακή και Αθλητική παιδεία*. Προπομπός, Αθήνα 12000, σελ.195-207, σελ.198.

Διογένης Λαέρτιος, *Βίων και γνωμών των εν φιλοσοφίαι ευδοκιμησάντων*.
Ησίοδος, *Θεογονία*.
Ισοκράτης, *Περί Αντιδόσεως*.
Λουκιανός, *Ανάχαρσις*
Ξενοφών, *Απομνημονεύματα*.
Όμηρος, *Ιλιάδα*.
Όμηρος, *Οδύσσεια*.
Πλάτων, *Πολιτεία*
Πλάτων, *Πρωταγόρας*.
Πλάτων, *Νόμοι*.

Σύγχρονη βιβλιογραφία

Αλμπανίδης, Ευάγγελος: *Ιστορία της Άθλησης στον αρχαίο Ελληνικό κόσμο*.
Σάλτο, Θεσσαλονίκη ¹2004.
Αρβανιτάκης, Τάσος: *Πλάτων: περί της κινήσεως*. Ζήτρος, Θεσσαλονίκη 1999.
Γιαννάκης, Θωμάς: «Το ευ αγωνίζεσθαι κατά την αρχαιοελληνική αντίληψη»,
στο: Γκίος, Ιωάννης: *Ολυμπιακή και Αθλητική παιδεία*. Προπομπός, Αθήνα
¹2000, 195-207.
Γκουλιώνης, Θέμος: *Αθλητισμός, ένας έρωτας αλλιώτικος*. Ατραπός, Αθήνα 2000.
Δεσποτόπουλος, Κωνσταντίνος: «Η δομή της ορθής πολιτείας», στο:
Ανδριόπουλος, Δημήτρης: *Πλάτων: Οντολογία - Γνωσιοθεωρία - Ηθική -
Πολιτική - Φιλοσοφία της Γλώσσας - Αισθητική*. Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο
Θεσσαλονίκης-Υπηρεσία Δημοσιευμάτων, Θεσσαλονίκη 2002
Δορμπαράκης, Παναγιώτης: *Επίτομον Λεξικόν της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας*.
Εστία, Αθήνα ⁸1998.
Μπαμπινιώτης, Γιώργος: *Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας*. Κέντρο
Λεξικολογίας, Αθήνα ²2002.
Σκουτερόπουλος, Νικόλαος: *Πλάτων Πολιτεία*. Σκουτερόπουλος-Πόλις, Αθήνα,
³2002.

**Η Φυσική Αγωγή των θηλέων στην ελληνική
πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση από το 1834
έως το 1944**

Ευαγγελία Βουζανίδου, Ph.D., Εκπαιδευτικός Φυσικής Αγωγής
evouzani@sch.gr

Τριμελής επιτροπή

Ευάγγελος Αλμπανίδης, Καθηγητής Δ.Π.Θ.

Αθανάσιος Καραφύλλης, Καθηγητής Δ.Π.Θ.

Ανδρέας Αυγερινός, τ. Επίκουρος Καθηγητής Δ.Π.Θ.

Στην Ελλάδα του 19^{ου} αιώνα η γυναικεία εκπαίδευση αποτελούσε ένα θέμα λιγοστής σημασίας έτσι ώστε, από την ίδρυση του ελληνικού κράτους και για αρκετά χρόνια, να μη λαμβάνεται σοβαρά υπόψη ούτε από το επίσημο κράτος ούτε από την κοινωνία. Στο ίδιο πλαίσιο των επικρατουσών αντιλήψεων για τη γυναικεία εκπαίδευση εντάσσεται και η Φυσική Αγωγή (ΦΑ) των θηλέων. Από την έναρξη της εισαγωγής του μαθήματος στα σχολεία, η ΦΑ των θηλέων διαφοροποιήθηκε από αυτή των αρρένων ως προς τη σημασία της και το σκοπό της, το περιεχόμενο και τις εβδομαδιαίες ώρες διδασκαλίας.

Σκοπός της εργασίας ήταν η καταγραφή και η μελέτη της πορείας που ακολούθησε η ΦΑ των θηλέων από το 1834, όταν με τον νόμο *Περί δημοτικών σχολείων* εισήχθη στα σχολεία της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης το μάθημα της ΦΑ. Η περίοδος της έρευνας κλείνει το 1944, όταν στο πρώτο μετά τη δικτατορία του Μεταξά παιδαγωγικό συνέδριο αποφασίστηκε η καθιέρωση της ισοτιμίας των δύο φύλων στην εκπαίδευση σε όλες τις εκφάνσεις της. Στο πλαίσιο της ισοτιμίας αυτής, καθορίστηκε ότι στο εξής στο αξίωμα του επιθεωρητή θα αναδεικνύονται και γυναίκες εκπαιδευτικοί. Από το συνέδριο εκείνο αναδείχθηκε η πρώτη γυναίκα επιθεωρητής, η Ειρήνη Λαλαγιάννη – Στρατίκη.

Η πορεία που ακολούθησε η ΦΑ των θηλέων στην ελληνική εκπαίδευση συνδέεται άμεσα με τη θέση που κατείχε η γυναίκα στην κοινωνία και τον προσδιορισμό των ρόλων της τόσο στην κοινωνική όσο και στην οικογενειακή ζωή, δηλαδή τη συμμετοχή της στην εργασιακή απασχόληση, στην πολιτική και κυρίως τον ρόλο της μέσα στην οικογένεια. Στην ελληνική κοινωνία του 19^{ου} αιώνα, η θέση της γυναίκας δομείται πάνω στη διάκριση δημόσιου και ιδιωτικού βίου και χαρακτηρίζεται από τον αποκλεισμό της από τη δημόσια σφαίρα. Η κοινωνική καθήλωσή της υπαγορεύεται από τις αντιλήψεις της εποχής που αποδίδουν σε βιολογικά και ψυχολογικά χαρακτηριστικά τον αποκλεισμό της από

τα κοινά και τα οποία συνάδουν μόνο με τη φροντίδα των μελών της οικογένειας και την ταυτότητα της συζύγου, μητέρας και οικοδέσποινας.

Η θέση της γυναίκας στην ελληνική κοινωνία έχει ως συνέπεια την ανάλογη χάραξη της εκπαιδευτικής πολιτικής για τα κορίτσια. Το κράτος φροντίζει για τη θεσμοθέτηση της υποχρέωσης των δήμων να ιδρύουν Δημοτικά σχολεία μόνο για τα αγόρια, ενώ η μέριμνα της ίδρυσης σχολείων θηλέων είναι δυνητική, ανάλογα με την οικονομική τους δυνατότητα, η οποία όμως συνήθως βρίσκεται σε άσχημη κατάσταση με συνέπεια την αδυναμία ίδρυσής τους. Η δε Μέση Εκπαίδευση αντιμετωπίζεται από την πολιτεία ως αποκλειστικό προνόμιο των αγοριών. Η πολιτική αυτή επιλογή οδηγεί στην άνθιση των ιδιωτικών σχολείων θηλέων.

Η εκπαίδευση του κοριτσιού, ακολουθώντας τις ιδεολογικές συνθήκες της κοινωνίας, στοχεύει στην παροχή βασικών γνώσεων και δεξιοτήτων ώστε να ανταποκριθεί στον ρόλο της μέσα στην οικογένεια, παράλληλα με τη μετάδοση και διαμόρφωση ενός συνόλου ηθικών κανόνων και αξιών καθώς η ηθική προβάλλεται ως πρότυπο της γυναικείας αρετής. Η μηδαμινή ηθικοπλαστική αξία του μαθήματος της ΦΑ στα κορίτσια, στο πλαίσιο του ηθικοποιητικού σκοπού της εκπαίδευσης των θηλέων, έχει ως αποτέλεσμα την απουσία του από το σχολικό πρόγραμμα.

Η σημασία της άσκησης προβάλλεται εντονότερα τις τελευταίες δεκαετίες του 19ου αιώνα στο πλαίσιο της πληρέστερης εκπαίδευσης των κοριτσιών και του εκσυγχρονισμού του εκπαιδευτικού συστήματος. Μέρος της μόρφωσης των κοριτσιών αποτελεί η σωματική άσκηση, η οποία πρέπει να είναι προσαρμοσμένη στους κοινωνικούς κανόνες, που υπαγορεύονται από την κοινωνική θέση της γυναίκας. Με άλλα λόγια, ο προσορισμός της μητρότητας είναι αυτός που καθιστά αναγκαία τη σωματική άσκηση, η οποία αποτελεί παράγοντα βελτίωσης υγείας του γυναικείου οργανισμού και ως εκ τούτου δυνατά και γερά βρέφη. Η σύνδεση της μητρότητας με εθνικά ιδεώδη αποτυπώνεται στη διαπαιδαγώγηση και την εκπαίδευση των κοριτσιών, καθώς απώτερος σκοπός είναι οι γυναίκες να συμβάλλουν στην ανάπτυξη του ελληνικού κράτους και στην ενδυνάμωση της εθνικής συνείδησης. Παρόλο που προβάλλεται η ανάγκη της σωματικής άσκησης των κοριτσιών, ωστόσο γίνεται φανερό η ισχύς του στερεοτυπικού διαχωρισμού μεταξύ των δύο φύλων. Αν και η πλημμελής σωματική άσκηση των κοριτσιών καυτηριάστηκε επανειλημμένα τις τελευταίες δεκαετίες του 19ου αιώνα, εντούτοις η φυσική αδυναμία και η «ευθραυστότητα» του γυναικείου φύλου υποδεικνύει το διαφορετικό, σε σχέση με τα αγόρια, πλαίσιο μέσα στο οποίο θα πρέπει να κινηθεί η σωματική άσκηση.

Στα διδακτικά και παιδαγωγικά εγχειρίδια που κυκλοφορούν την περίοδο αυτή, καλύπτοντας την απουσία των Αναλυτικών Προγραμμάτων, προτάσσεται η ιδιαιτερότητα του γυναικείου οργανισμού και ο προσορισμός του κοριτσιού ώστε οι σωματικές δραστηριότητες και οι ασκήσεις να συνάδουν με την «φύσιν ασθενή,

ηθικήν και φυσικήν ευαισθησίαν». Έτσι, οι ασκήσεις προτείνεται να είναι πιο απλές σε σχέση με αυτές των αγοριών, χωρίς ένταση και με έμφαση στη χαριτωμένη εκτέλεσή τους.

Το πρώτο Αναλυτικό Πρόγραμμα του Δημοτικού σχολείου, το 1894, κινείται στην κατεύθυνση που ακολουθούσαν τα προαναφερθέντα εγχειρίδια. Με σκοπό την προστασία του γυναικείου οργανισμού, λόγω της φυσικής του αδυναμίας, οι ώρες διδασκαλίας της ΦΑ των κοριτσιών υπολείπονται από τις αντίστοιχες των αγοριών. Παράλληλα, το περιεχόμενο του μαθήματος περιλαμβάνει λιγότερες δραστηριότητες, ενώ απουσιάζουν ασκήσεις που αφορούν σε κινήσεις των ποδιών. Με τον νόμο ΒΧΚΑ'/1899, οι ώρες του μαθήματος εξισώνονται σε αγόρια και κορίτσια ενώ παράλληλα το περιεχόμενο δεν διαφοροποιείται στις τρεις πρώτες τάξεις.

Στα Ανώτερα σχολεία – Παρθεναγωγεία το μάθημα της ΦΑ έχει μια δική του ξεχωριστή πορεία, λαμβάνοντας υπόψη την έλλειψη κρατικής μέριμνας γενικότερα για τη Μέση Εκπαίδευση των κοριτσιών, την οποία ανέλαβε η ιδιωτική πρωτοβουλία. Μέχρι το τέλος του 19ου αιώνα τα σχολεία αυτά λειτουργούν με εσωτερικούς κανονισμούς, τους οποίους εγκρίνει το Υπουργείο Παιδείας. Έτσι, παρατηρείται ότι το μάθημα της ΦΑ στο πρόγραμμα κάθε Παρθεναγωγείου διαφοροποιείται τόσο χρονικά, όσον αφορά στην εισαγωγή του, όσο και στο περιεχόμενο της διδασκαλίας.

Η συμβολή της Φιλεκπαιδευτικής Εταιρείας στη ΦΑ των θηλέων ξεχωρίζει για τον πρωτοποριακό της χαρακτήρα και το ανατρεπτικό για την εποχή της πνεύμα. Σε μια περίοδο όπου κυριαρχεί η προκατάληψη για την εκπαίδευση των κοριτσιών και πολύ περισσότερο για την άσκησή τους, εισάγει τη ΦΑ στα σχολεία της (1858) και εφαρμόζει το σουηδικό σύστημα γυμναστικής πολύ πριν από την εισαγωγή του μαθήματος στη δημόσια εκπαίδευση, ενώ επίσης ιδρύει και τμήμα Ορθοπεδικής Γυμναστικής.

Οι πρώτες δεκαετίες του 20ού αιώνα χαρακτηρίζονται έντονα από τη μέριμνα του κράτους για τη γυναικεία εκπαίδευση με την ίδρυση ξεχωριστών σχολείων θηλέων Μέσης Εκπαίδευσης. Οι διατάξεις που αφορούν στο μάθημα της ΦΑ είναι κοινές και για τα δύο φύλα, ορίζονται ίσες ώρες διδασκαλίας και ίδιο περιεχόμενο, με μικρές ωστόσο εξαιρέσεις, που αφορούν στον αποκλεισμό της εκτέλεσης ορισμένων δραστηριοτήτων και ασκήσεων από τα κορίτσια. Αν ο νόμος ΒΧΚΑ'/1899 σηματοδότησε την απαρχή της κοινής αντιμετώπισης σε αγόρια και κορίτσια στο μάθημα της ΦΑ, εξισώνοντας τις ώρες διδασκαλίας και στα δύο φύλα, ο νόμος 4371/1929 σηματοδοτεί την εφαρμογή της αρχής της ισότητας των φύλων στην εκπαιδευτική διαδικασία με την άρση της απαγόρευσης της συνεκπαίδευσης αγοριών και κοριτσιών στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση η οποία είχε επιβληθεί από το 1852.

Κατά τη δικτατορία του Μεταξά η θέση της γυναίκας ευθυγραμμίζεται με τους ιδεολογικούς άξονες του καθεστώτος οι οποίοι προσδιορίζουν αρκετά στενά

τα πλαίσια του γυναικείου ρόλου στο σπίτι και την οικογένεια. Σ' αυτή τη βάση στηρίζεται και η εκπαίδευση για τα κορίτσια. Η εθνική και ηθική αγωγή της νεολαίας που αποτελεί κύριο σκοπό της εκπαίδευσης κατά τη μεταξική περίοδο, υπηρετεί το δίπτυχο σπαρτιατική και ελληνοχριστιανική αγωγή. Έτσι, η εκπαίδευση του κοριτσιού εκτός από την απόκτηση των απαραίτητων, για τον οικογενειακό βίο, γνώσεων περιλαμβάνει και ασκήσεις στρατιωτικής προετοιμασίας. Παράλληλα, η σωματική άσκηση των θηλέων θεωρείται ιδιαίτερα σημαντική με στόχο την ισχυροποίηση του οργανισμού τους, καθώς συνδέεται με την ευγονία, κύριο παράγοντα κοινωνικής προόδου.

Κατά τη διάρκεια της Κατοχής οι γυναίκες αναλαμβάνουν πολυδιάστατη δράση στον αγώνα της Αντίστασης προσφέροντας ποικίλες υπηρεσίες. Η δράση αυτή των γυναικών ορίζει ένα νέο πρόσωπο για τη σύγχρονη γυναίκα, η οποία έχει τη δική της προσωπικότητα και στέκει ισάξια δίπλα στον άνδρα συμβάλλοντας στην ανάπτυξη του τόπου. Η μόρφωση του γυναικείου φύλου προβάλλεται ως αναγκαία προϋπόθεση για την επαγγελματική της ενασχόληση αλλά και για την καλλιέργεια του χαρακτήρα της. Το πρόγραμμα της Προσωρινής Επιτροπής Εθνικής Απελευθέρωσης (της κυβέρνησης της Ελεύθερης Ελλάδας) για την εκπαίδευση στοχεύει στην πνευματική, ηθική και υλική ανύψωση του λαού. Στο πλαίσιο αυτό εντάσσεται και η σωματική άσκηση των θηλέων με στόχο τη βελτίωση της υγείας τους, καθώς και την ανάπτυξη των σωματικών και ψυχικών τους δυνάμεων και δεξιοτήτων.

Ενδεικτική βιβλιογραφία

- Αντωνίου, Δαυίδ: *Τα προγράμματα της Μέσης Εκπαίδευσης (1833-1929)*. Τόμ. Α' και Β', Ι.Α.Ε.Ν. – [Γ.Γ.Ν.Γ.](#), Αθήνα 1987-1988.
- Βακαλόπουλος, Απόστολος: *Νέα Ελληνική Ιστορία 1204-1985*. Έκδοση Θ', Βάνιας, Θεσσαλονίκη 1994.
- Βενθύλος, Γεώργιος: *Θεσμολόγιον της δημοτικής εκπαιδεύσεως*. Τόμ. Β', Τυπογραφείο Ο Παλαμήδης, εν Αθήναις 1887.
- Δαλακούρα, Κατερίνα και Ζιώγου – Καραστεργίου, Σιδηρούλα: *Η εκπαίδευση των γυναικών, Οι γυναίκες στην εκπαίδευση*. Ελληνικά Ακαδημαϊκά Ηλεκτρονικά Συγγράμματα και Βοηθήματα, Αθήνα 2015.
- Δασκαλάκης, Απόστολος: *Κείμενα – Πηγαί της Ιστορίας της Ελληνικής Επανάστασεως*. Τόμ. Α', Β', Γ', χ.ε., Αθήναι, 1966-1968.
- Ευταξίας, Π. Αθανάσιος: *Μεταρρύθμισις και ανόρθωσις*. Εκ του τυπογραφείου Π.Δ. Σακελλαρίου, εν Αθήναις 1899.
- Ζιώγου – Καραστεργίου, Σιδηρούλα: *Η μέση εκπαίδευση των κοριτσιών στην Ελλάδα (1830-1893)*. Ι.Α.Ε.Ν. – [Γ.Γ.Ν.Γ.](#), Αθήνα 1986.
- Ζωντανός, Παναγιώτης: *Περί ανατροφής των κορασίων και της δημοσίου εκπαιδεύσεως των αρρένων: εν δε τη τέλει και άσματα τινά ηθικά*. Εκ της τυπογραφίας Γ. Α. Μελιστάγους και συντροφ., εν Ερμουπόλει 1836.

- Κλάδος, Πέτρος: *Εκκλησιαστικά και εκπαιδευτικά, ήτοι νόμοι, διατάγματα οδηγία* κλπ. Αγγελόπουλος Ιωάννης, Αθήνα 1860.
- Κοκκώνης, Ιωάννης: *Εγχειρίδιον ή Οδηγός της Αλληλοδιδασκτικής Μεθόδου Νέος*. Τυπογραφείο Σ. Κ. Βλαστού, εν Αθήναις 1850.
- Λέφας, Χριστόδουλος: *Ιστορία της εκπαιδεύσεως, Οργανισμός Εκδόσεως Σχολικών Βιβλίων*, εν Αθήναις 1942.
- Μπακαλάκη, Αλεξάνδρα και Ελεγκμίτου, Ελένη: *Η εκπαίδευση εις τα του οίκου και τα γυναικεία καθήκοντα*. Ι.Α.Ε.Ν., Αθήνα 1987.
- Μπουζάκης, Σήφης: *Εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις στην Ελλάδα. τ. Α', Gutenberg*, Αθήνα 1994.
- Ξανθόπουλος, Κωνσταντίνος: *Πρώτη και μέση εκπαίδευσις και περί ανατροφής και εκπαιδεύσεως κορασίων*. Τυπ. Περγή, Αθήνα 1873.
- Παγών, Γεώργιος: *Περίληψις της Γυμναστικής*. Βασιλική Τυπογραφία, Αθήνα 1837.
- Παυλίνης, Ευάγγελος: *Η ιστορία της γυμναστικής. Οργανισμός Εκδόσεων Σχολικών Βιβλίων*, Αθήνα 1953.
- Σακελλαρίου, Χάρης: *Η παιδεία στην Αντίσταση*. Έκδοση 3η, Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα 2003.
- Σμυρναίος, Αντώνης: *Στα ίχνη της ουτοπίας. Σύλλογος προς διάδοσιν ωφελίμων βιβλίων*, Αθήνα 2006.
- Τζουμελέας, Σταύρος και Παναγόπουλος Παναγιώτης: *Η εκπαίδευσή μας στα τελευταία εκατό χρόνια*. Δημητράκος, Αθήνα 1933.
- Φουρναράκη, Ελένη: *Εκπαίδευση και αγωγή των κοριτσιών*. Ι.Α.Ε.Ν., Αθήνα 1987.
- Φωκιανός, Ιωάννης: *Εγχειρίδιον γυμναστικής*. Ανδρέου Κορομηλά, εν Αθήναις 1883.
- Χρυσάφης, Ιωάννης: *Η γυμναστική κατά το σουηδικόν σύστημα*. Έκδοση 4η, Βιβλιοπωλείο Ιωάννου Σιδέρη, εν Αθήναις 1928.